

### **Odnos trogirskog klera s papinskom kurijom u vrijeme Ivana Duknovića**

Veze trogirskog klera s papinskom kurijom tijekom 15. i prvih desetljeća 16. stoljeća, odnosno u vrijeme u kojemu je živio i djelovao Ivan Duknović, mogu se pratiti na nekoliko razina. Prva, najviša hijerarhijska razina odnosi se na imenovanja biskupa i opata – a tijekom 15. stoljeća na trogirskoj su se biskupskoj stolici izmijenili: Šimun de Dominis, Marin Crnota, Toma Tomasini, Ludovico Trevisan Scarampi, Giovanni Vitelleschi, Angelo Cavazza, Jacopo Turlon, Leonello Clericati i Francesco Marcello. Druga se odvija na nešto nižoj, ali ne manje važnoj razini, i odnosi se na niže svećenstvo – kanonike, župnike i klerike na samom početku crkvene karijere. Razmatraju se njihove veze s Rimskom kurijom i njenim brojnim uredima – prije svega Konsistorijem (na kojem se odlučuje o imenovanjima na visoke crkvene službe), Apostolskom komorom (koja vodi financijske poslove), Apostolskom kancelarijom (koja vodi korespondenciju i čuva dokumentaciju), te sa Svetom Rimskom Rotom (u kojoj se vode sudski sporovi, osobito o nadarbinskim pitanjima) i Svetom Apostolskom Penitencijarijom (koja se bavi pitanjima savjesti i dodjeljuje dozvole, razrješenja i oprost), ali i posebne osobne veze i poznanstva s pojedinim kardinalima.

\*\*\*

Prva su desetljeća petnaestog stoljeća donijela značajne promjene na hijerarhijskom vrhu Zapadne katoličke crkve. Već dovoljno neugodna situacija Zapadnog raskola koja traje od 1378. godine dodatno se zakomplicirala na Saboru održanom 1409. godine u Pizi, ulaskom u igru još jednoga – trećeg pape, Aleksandra V. Okupljeni na Saboru koji se od 1414. do 1417. godine održavao u Konstanzi, crkveni su oci 11. studenog 1417. godine izborom rimskog plemića Odda Colonne za papu s imenom Martin V. konačno prevladali veliku dugotrajnu krizu.<sup>1</sup> Do njegovog je

---

<sup>1</sup> „Post multa Concilii decreta et longi temporis moram, ad creationem novi Pontificis intendentes Cardinales et nationes singulae ex auctoritate Concilii Oddonem Diaconum ad Pontificatum delegerunt, Is fuit natione Romanus ex familia Columnensium, vir antea nequaquam sagax existimatus sed benignus“ u: BRUNI Leonardo (Aretino), *Rerum suo*

izbora došlo i zahvaljujući očekivanjima koncilijarnih otaca, prema kojima bi se pripadnik obitelji Colonna, koja po tradiciji podržava gibelinske stavove, morao pokazati „koncilijarnijim“ od druge dvojice rimskih kandidata koji su također podržavali pizansku liniju, kardinala Giordana Orsinija<sup>2</sup> i Lucida Contija<sup>3</sup>. Ubrzo su pomirenje i obnovljeno jedinstvo Crkve postali glavna tema slike koju je o svom pontifikatu promovirao sam papa. Zahvaljujući spretnoj politici koju je kao *equus arbiter* provodio među suprotstavljenim strankama, novi je papa već na Saboru dobio većinsku podršku koja mu je osigurala legitimitet a na nju se osobito tijekom prvih godina pontifikata mogao pozvati pri rekonstrukciji prestiža i snage poglavara Crkve.<sup>4</sup>

Među biskupima koji su sudjelovali na Saboru u Konstanzu kao pristalica ugarsko-hrvatskog kralja Sigismunda, a u sastavu Njemačke nacije (pored 30 biskupa talijanske, britanske, španjolske i francuske “nacije”) bio je i trogirski biskup Šimun de Dominis, pripadnik stare ugledne rapske plemićke obitelji koji je na trogirskoj biskupiji 1403. godine naslijedio Krševana (Grisogona) de Dominisa (1372.-1403).<sup>5</sup> Kardinal biskup Albana, rimljanin Giordano Orsini i trogirski biskup Šimun de Dominis zasigurno su se viđali tijekom generalnih sjednica<sup>6</sup> i svećanih misa u Konstanzu,

---

*tempore gestarum commentarius [aa. 1378-1440].* DI PIERRO Carmine (a cura di), *Rerum Italicarum Scriptores*<sup>2</sup>, 19/3, Bologna, Nicola Zanichelli, 1914-26, str. 407-469, 444.

<sup>2</sup> KÖNIG Erich. *Kardinal Giordano Orsini. Ein Lebensbild aus der Zeit der großen Konzilien und des Humanismus.* Freiburg im Breisgau, Herdersche Verlagshandlung, 1906; ALLEGREZZA Franca, *Organizzazione del potere e dinamiche familiari: gli Orsini da Duecento agli inizi del Quattrocento*, [Istituto Storico Italiano per il Medio Evo. Nuovi Studi Storici 44], Roma 1998; SHAW Christine, *The political role of the Orsini family from Sixtus IV to Clement VII. Barons and Factions in the Papal States.* [Istituto Storico Italiano per il Medio Evo. Nuovi Studi Storici 73], Roma, 2007.

<sup>3</sup> REHBERG Andreas, „Etsi prudens paterfamilias ... pro pace suorum sapienter providet“. Le ripercussioni del nepotismo di Martino V a Roma e nel Lazio“ u: *Alle origini della nuova Roma: Martino V (1417-1431)*. Atti del convegno Roma, 2-5 marzo 1992. [Associazione Roma nel Rinascimento – Istituto storico italiano per il medioevo. Nuovi studi storici 20], Roma 1992, str. 225-282, ovdje str. 241, bilj. 75; DYKMANS Mark, “Conti Lucido“ u: *Dizionario biografico degli italiani* 28 (1983), str. 449-451, [dalje DBI].

<sup>4</sup> „Unde cum in concilio Constanciensi multe hinc inde altercationes propter contenciones hominum diverse obediencie insurrexissent, ipse velut equus arbiter, in nullum se parcium constituit defensorem, sibi ipsi potius vacans aliena non querens, gratus propterea tam imperatori quam cardinalibus ceterisque de concilio factus“ u: *Liber Pontificalis*, ed. DUCHESNE Louis, Paris 1892, str. 515. O politici pape Martina V. vidi opširnije u: CARAVALE Mario, *Lo Stato pontificio da Martino V a Gregorio XIII.* u: *Storia d'Italia*. Vol. 14: *Lo stato pontificio. Da Martino V a Pio IX.* Collana diretta da GALLASSO Giuseppe. Torino, UTET, 1978, str. 3-138.

<sup>5</sup> *Hierarchia Catholica Medii Aevi sive Summorum Pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta e documentis tabularii praesertim Vaticanani collecta, digesta edita per Conradum EUBEL.* Editio altera. Monasterii MDCCCCXIII. vol. I. str. 490, [dalje: EUBEL, *Hierarchia catholica*]. Papa Grgur XI. je Krševana de Dominisa imenovao trogirskim biskupom 14. srpnja 1372. godine nakon smrti biskupa Nikole Kažotića. (Vatikanski tajni arhiv, [dalje: ASV], Reg. Av. 186, f. 192r-v). Firentinski biskup Angelo Acciaiuoli, kardinal Sv. Lovre in *Damaso* i apostolski legat u Ugarskoj je 3. lipnja 1403. godine od pape Bonifacija IX. primio nalog da zagrebačkog biskupa Eberharda postavi na neku naslovnu nadbiskupiju; da kaločkog nadbiskupa premjesti na Zagrebačku biskupiju, a trogirskog biskupa na Kaloču, te na tako ispražnjenu trogirsku biskupsku katedru postavi odgovarajućeg biskupa (ASV, Reg. Lat. 110, ff. 43v-44v). Međutim, čini se da ovaj papin nalog nije u potpunosti izvršen jer je, prema pismu pape Ivana XXIII. iz Bolonje od 9. kolovoza 1410. godine, apostolski legat zagrebačkog biskupa Eberharda postavio za nadbiskupa Solubriena, a nekadašnjega napuljskog, sada kaločkog nadbiskupa Ivana premjestio na zagrebačku biskupiju. (ASV, Reg. Lat. 145, ff. 292r-293r).

<sup>6</sup> MANSI Johannes Dominicus, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio.* Tomus XXVII, Venetiis apud Antonium Zatta, 1784, [dalje: MANSI, *Sacrorum conciliorum*] col. 880: “*Die Veneris 8 Maii praedicti, Constantie in refectorio maiori fratrum Minorum, in quo natio Germanica congregari solet, hora tertia vel quasi, in praesentia reuerendissimorum in Christo patrum et dominorum Guillelmi sancti Marci, Brandae Castillionis Placentini, Antonii*

gdje su kao *electores* sudjelovali u izboru Odda Colonne.<sup>7</sup> Ne treba sumnjati da je trogirski biskup iskoristio neformalne susrete kako bi kardinalu Orsiniju pričao o svojoj biskupiji, njenom svetom zaštitniku Ivanu Trogirskom (Orsiniju) i zatražio kardinalovu zaštitu, osobito ima li se na umu da je kralj Sigismund 1411. godine od kneza, sudaca i Vijeća zatražio da mu dostave svu postojeću dokumentaciju, možda i kako bi o tristotoj obljetnici smrti svetoga zaštitnika ponovno pokušali provesti postupak kanonizacije.<sup>8</sup>

Kao nagradu za dobro obavljen posao na saboru u Konstanzu, kralj Sigismund je u Ženevi od pape Martina V. za svoga savjetnika, „*dilecto consiliario suo domino Symoni, episcopo Traguriensi*“, 30. kolovoza 1418. godine zatražio da mu dodijeli cistercitsku opatiju Blažene Marije Djevice *Bellefontis*, u Kaločkoj nadbiskupiji koja je upravo ispražnjena smrću posljednjega opata Ivana.<sup>9</sup>

Premda je o njegovoj obitelji, aktivnostima njegovoga humanističkog kruga, pokroviteljstvu umjetnicima i bogatoj biblioteci objavljeno više značajnih radova, o kardinalu Giordanu Orsiniju nema modernije biografije od one koju je 1906. godine objavio Erich König. Rođen je između 1360. i 1370. godine a crkvenu je karijeru započeo kao auditor Svete Rimske Rote. Za napuljskog je biskupa izabran 1400. godine i ubrzo zatim zaređen za svećenika. Istoga dana kad je kardinalom

---

*de Chalanco et Francisci Florentini cardinalium, necnon omnium praesidentium quatuor nationum in dicto Concilio Constantiensi, et deputatorum earumdem nationum, vel saltem majoris partis constitutus ... miles dominus Henricus Lanzberg, familiaris et servitor necnon nuncius serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Ungarie regis, presentibus similiter reverendissimis patribus Nicolao archiepiscopo Gneznen. et Simone episcopo Traguntino...”. Već sljedećeg dana, u subotu 9. svibnja 1416. godine “in ecclesia majori, in qua sessiones publicae fieri solent, mane hora tertiarum, vel quasi, fuit congregatio generalis in modum sessionis publicae Synodi Constantiensis predictae” na kojoj su sudjelovali i kardinali *Jordanus Albanensis episcopus, Antonius Aquilegensis, Alamannus Pisanus, Petrus Veronensis, Branda Placentinus* (col. 881).*

<sup>7</sup> MANSI, *Sacrorum Conciliorum*: “Decretum de electoribus romani Pontificis pro hac vice: Sacrosancta generalis Synodus Constantiensi, exsequendo ejusdem Synodi ordinationem, decretum et statutum nuper edita super modo et forma electionis hac vice Romani Pontificis, ad eligendum eadem vice Romanum Pontificem, adjungit reverendissimis in Christo patribus sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, ex eorum voluntate et consensu expressis, venerabiles Johannem patriarcham Constantinopolitanum, Joannem Rigensem Germanicae, Guillerum Bituricensem Gallicanae, Nicolaum Gneznensem Germanicae, Bartholomaeum Mediolanensem Italicae, Iacobum Turonensem Gallicanae, archiepiscopos; Ricardum Londoniensem, Nicolaum Bathoniensem Anglicanae; Didacum Conchensem, Joannem Pacensem Hispanicae; Joannem Gebennensem Gallicanae; Franciscum Melfitensem, Henricum Feltrensem Italicae; Nicolaum Aquensem Hispanicae; **Simonem Traguriensem Germanicae**...episcopos, ... in eodem Synodo existentium et nominatorum, et per easdem nationes quemlibet per se ad hoc electorum, praefatisque sic, ut praemittitur, electis et adjunctis, eligendi dum ipsis cardinalibus, de eorum voluntate et consensus expressis, Romanum et Summum Pontificem sedundum formam ordinationis et decreti premissorum, tribuit potestatem, supplens omnem defectum, si quis forsan in electione praedictorum adjunctorum intervenerit.” (col. 1160-1170).

<sup>8</sup> Pismo ugarsko-hrvatskog kralja Sigismunda upućeno iz Višegrada na blagdan rođenja Bl. Djevice Marije 8. rujna 1411. godine knezu, sucima i vijeću grada Trogira potvrđuje da je dobio službena svjedočanstva o svetom biskupu i njegovoj uglednoj obitelji na traženje barunâ de Rosenberg, navodnih potomaka obitelji Orsini. Kralj je zatražio da mu se dostavi sva preostala dokumentacija, s obećanjem da će je vratiti. Doista, Trogirani su kralju poslali i izvješće koje je tijekom korizme 1492. godine sastavljeno u vrijeme boravka apostolskog legata kardinala Grgura de Sancto Apostolo sa svjedočanstvima šezdesetorice uglednih građana, ali im dokumenti nikad nisu vraćeni. Daniele FARLATI, *Trogirski biskupi s dodacima i ispravcima Jacopa Coletija*. Prijevod s latinskog: Kažimir LUČIN. Uvod i bilješke: Jadranka NERALIĆ. Split, Književni krug, 2010, str. 107-108, 135-137, (dalje: FARLATI, *Trogirski biskupi*).

<sup>9</sup> ASV, Reg. Suppl. 116, ff. 158v-159r.

imenovan i apostolski protonotar Oddo Colonna, 12. lipnja 1405. godine, papa Inocent VII. ga je imenovao kardinalom Sv. Silvestra i Martina (kao što je svojevremeno, početkom 13. stoljeća bio Gentile da Montefiore, poput njega filo-anžuvinač<sup>10</sup>). Već je sljedeće godine sudjelovao u izboru pape Grgura XII. (Angelo Correr, 1326.-1417.) kojega je ubrzo napustio da bi se priključio Pizanskom saboru gdje je izabran antipapa Benedikt XIII. (Pedro de Luna, 1328.-1423.). Za kardinala Sv. Lovre *in Damaso* promoviran je 25. ožujka 1409. godine a odmah zatim je slijedilo i imenovanje apostolskim upraviteljem Pečuške biskupije. Zadržavajući u upravi naslov Sv. Silvestra i Martina, 23. rujna 1413. godine promoviran je za kardinala biskupa Albana. Na saboru u Konstanzi je upravo kao biskup Albana predsjedao 4. i 5. sjednicom i predvodio brojne crkvene svečanosti u nazočnosti ugarsko-hrvatskog kralja Sigismunda. Voditeljem jednog od važnijih ureda Rimske Kurije - Svete Apostolske Penitencijarije (*Penitentiarius Maior*), imenovan je 1419. godine. Za apostolskog legata u Mađarskoj i Češkoj o pitanjima husitske hereze postavljen je 16. siječnja 1426. godine, a u misiju je poveo članove svoga kućanstva, osobnoga tajnika i pisara u Penitencijariji, Angela *de Grassis* iz Manfredonije, Ludovika *de Orto*, pisara u apostolskoj kancelariji, i bilježnika Pandulfa *de Almano*.<sup>11</sup> Nakon smrti Martina V. (20. veljače 1431.) zajedno s ostalim kardinalima okupljenima u bazilici Santa Maria sopra Minerva sudjelovao je u izboru pape Eugena IV.<sup>12</sup> koji ga je 14. ožujka promovirao u kardinala biskupa Sabine i imenovao svojim legatom i predsjedateljem sabora u Bazelu (23. srpnja 1431. godine). Početkom 1433. godine je u Sieni kako bi do Rima dopratio kralja Sigismunda koji je za Rimskoga cara okrunjen 31. svibnja.<sup>13</sup> U pratnji pape Eugena IV. napustio je Rim u ljeto 1434. godine i do kraja života ostao u Firenzi, gdje se održavao crkveni sabor o ujedinjenju Istočne i Zapadne Crkve. Umro je 29. svibnja 1438. godine.

Bogat i utjecajan, energičan crkveni političar i konvencionalni, prosvijećeni zaštitnik i pokrovitelj talijanskog humanizma i humanističke kulture u Rimu, prijatelj je znanstvenika i umjetnika, sakupljač rijetkih klasičnih tekstova. U njegovoj su se rimskoj palači *in via Papalis* na Monte Giordanu nasuprot tvrđave Sv. Anđela i u blizini crkve San Salvatore in Lauro<sup>14</sup> sastajali humanisti

---

<sup>10</sup> Thérèse Boespflug, *La Curie au Temps de Boniface VIII. Étude prosopographique*. Istituto italiano per il medio evo, Roma 2005. Ministero per i Beni e le Attività Culturali. Comitato Nazionale VII centenario della morte di Bonifacio VIII. str. 147-148, br. 269.

<sup>11</sup> ASV, Reg. Suppl. 196, f. 170v, od 9. ožujka; Reg. Suppl. 196, f. 196r-v od 12. ožujka i Reg. Suppl. 197, ff. 58v-59r od 22. ožujka 1426. godine.

<sup>12</sup> Osnivač mletačke kongregacije S. Giorgio in Alga, Gabriele Condulmer izabran je za papu upravo zahvaljujući podršci obitelji Orsini, a održavao je vrlo bliske odnose sa braćom Giordanom i Francescom, stričevima Latina Orsinija (1411. - 21. kolovoza 1477.), kojemu je kao papa bio važni pokrovitelj.

<sup>13</sup> Prilikom ovoga Sigismundova boravka rimske mu je spomenike predstavljao Ciriaco Anconinitano. U srpnju 1439. godine Ciriaco je bio u pratnji grčkoga cara Ivana Paleologa tijekom posjeta Pistoji, Pratu i Petetoli. BOSCHETTO Luca, *Società e cultura a Firenze al tempo del Concilio. Eugenio IV tra curiali mercanti e umanisti (1434-1443)*. [Libri, Carte, Immagini 4], Edizioni di Storia e Letteratura, Roma 2012, str. 187-189.

<sup>14</sup> RICHARDSON Carol M., *Reclaiming Rome. Cardinals in the Fifteenth Century*. Brill's Studies in Intellectual History 173, Leiden-Boston 2009, str. 429. [dalje: RICHARDSON, *Reclaiming Rome*]. Crkvu, u kojoj je kasnije i

Leonardo Bruni Aretino (1374. - 1444.),<sup>15</sup> Lorenzo Valla (oko 1407. – 1457.),<sup>16</sup> Poggio Bracciolini (11. veljače 1380. – listopad 1459.),<sup>17</sup> njegov osobni tajnik Leonardo Dati (1408. - 1472.),<sup>18</sup> general kamaldoljanskog reda Ambrogio Traversari (1386. – Ferrara, 20. listopada 1439.),<sup>19</sup> Niccolo Niccoli (1364.- 4. veljače 1437.),<sup>20</sup> Antonio Loschi (1386. - 1441.),<sup>21</sup> Nicolaus von Kues, *Cusanus* (1401. - 12. kolovoza 1464.),<sup>22</sup> Cencio de' Rustici (1387. - 1445.),<sup>23</sup> Ciriaco Pizzicolti Anconitano (1391. - 1452.), Lapo da Castiglionchio (1405. - 1438.)<sup>24</sup> i mnogi drugi. Za oslikavanje freskama jedne njezine prostorije, *sala theatri*, ciklusom svjetske povijesti sa 300 likova proroka, zakonodavaca, vladara i drugih slavni ljudi (*uomini famosi*) angažirao je između 1428. i 1432. godine najbolje umjetnike svoga vremena – Masolina di Panicale (1383. - 1440.) i Paola Uccella (1397. - 1475.). Na žalost, freske su uništene u ratnim sukobima već tijekom 15. stoljeća, ali djelo poznajemo po brojnim opisima suvremenika i crtežima u iluminiranim rukopisnim kodeksima s imenima prikazanih likova, imenom i podacima o crkvenoj karijeri mecene te preciznim podacima o vremenu i mjestu njihova nastanka.<sup>25</sup> Vjerojatno je dugogodišnji suradnik i poznanik, apostolski

---

pokopan, oko 1450. godine je obnovio njegov nećak, kardinal Latino Orsini i povjerio je venecijanskim kanonicima S. Giorgio in Alga. Od 1669. godine njih je zamijenila bratovština *Pio Sodalizio dei Piceni*, koji njeguju kult Gospe od Loreta. U refektorij samostana je iz stare bazilike Sv. Petra prenesen nadgrobni spomenik pape Eugena IV., djelo Isaije iz Pize. CORRADINI Sandro, „Note sul Cardinale Latino Orsini fondatore di S. Salvatore in Lauro ed il suo elogio funebre.“ u: *Sisto IV. le arti a Roma nel Primo Rinascimento*. Atti del Convegno Internazionale di Studi. a cura di Fabio Benzi. Edizioni dell'Associazione Culturale Shakesperare and Company 2. Roma 2000, str. 123-141.

<sup>15</sup> VASOLI Cesare, „Bruni Leonardo“ u: *DBI* 14 (1972), str. 618-633.

<sup>16</sup> FOIS Mario, *Il pensiero cristiano di Lorenzo Valla nel quadro storico-culturale del suo ambiente*. Analecta Gregoriana 174. Roma, Libreria editrice dell'Università Gregoriana, 1969.

<sup>17</sup> BIGI Emilio – PETRUCCI Armando, „Bracciolini Poggio“ u: *DBI* 13 (1971), str. 640-646; GORDAN Phyllis Walter Goodhart, *Two Renaissance Book Hunters. The letters of Poggios Bracciolini to Nicolaus de Niccolis*. Translated from the Latin and annotated. Columbia University Press, New York – London, 1974.

<sup>18</sup> RISTORI Renzo, „Dati Leonardo“ u: *DBI* 33 (1987), str. 45-52.

<sup>19</sup> STINGER Charles L., *Humanism and the Church Fathers. Ambrogio Traversari (1389-1439) and Christian Antiquity in the Italian Renaissance*. Albany, State University of New York Press, 1977.

<sup>20</sup> BIANCA Concetta, „Niccoli Niccolò“ u: *DBI* 78 (2013), str. 313, i: [www.treccani.it](http://www.treccani.it).

<sup>21</sup> VITI Paolo, „Loschi Antonio“ u: *DBI* 66 (2006), str. 154-160.

<sup>22</sup> Kao mladi kanonski pravnik *Cusanus* je 1426. godine postao tajnik papinskoga legata u Njemačkoj, kardinala Orsinija. Talijanski su humanisti oduševljeni njegovom reputacijom znanstvenika i lovca na rukopisne kodekse, lakoćom pristupa njemačkim katedralnim i monastičkim bibliotekama. SABBADINI Remigio, „Niccolo da Cusa e i conciliaristi di Basilea alla scoperta dei codici“ u: Atti della R. Accademia dei Lincei. Rendiconti Serie V, vol. 20 (1911), str. 3-40, ovdje 34. WATTS Pauline Moffitt, *Nicolaus Cusanus: A Fifteenth Century Vision of Man*, Studies in the History of Christian Thought 30, Leiden, 1982, str. 1-32, ovdje 3-4. BIANCA Concetta, „La Biblioteca Romana di Niccolò Cusano“ u: *Scrittura Biblioteche e Stampa a Roma nel Quattrocento*. Atti del 2° Seminario 6-8 maggio 1982, a cura di Massimo MIGLIO con la collaborazione di P. Farenga e A. Modigliani. Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica. Littera Antiqua 3. Città del Vaticano 1983, str. 669-708, ovdje 687-689.

<sup>23</sup> LEE Egmont, *Sixtus IV and Men of Letters*. Temi e testi (a cura di Eugenio Massa) 26. Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 1978, str. 59.

<sup>24</sup> FUBINI Riccardo, „Castiglionchio Lapo“ u: *DBI* 22 (1979), str. 44-51. Bio je tajnik kardinalu Prosperu Colonna, a neposredno pred smrt, u listopadu 1438. godine, i kardinalu Francescu Condulmeru kojemu je posvetio svoje djelo *De curiae commodis*, dovršeno u ljeto 1438. godine u Ferrari.

<sup>25</sup> SIMPSON W.A., „Cardinal Giordano Orsini († 1438) as a Prince of the Church and a patron of the arts“ u: *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 29 (1966), str. 135-159; MODE Robert L, „Masolino, Uccello and the Orsini „Uomini Famosi““ u: *The Burlington Magazine* vol. 114, N° 831 (June 1972), str. 368-378; MODE Robert L., „The Orsini Sala theatri at Monte Giordano in Rome“ u: *Renaissance Quarterly* 26 (1973), str. 167-172; EICHE Sabine, „Towards a Study of the Palazzo di Monte Giordano in Rome: A plan by Orazio Torriani“ u: *Mitteilungen des Kunsthistorischen Instituts in Florenz*, 29/1 (1985), str. 190-196.

legat u Ugarskoj, Češkoj, Moravskoj, Njemačkoj i Poljskoj, prijatelj i saveznik pape Martina V., kardinal Branda Castiglione (1350. - 1443.)<sup>26</sup> Giordanu Orsiniju predstavio umjetnika Masolina. Naime, obojica su kardinala pripadala istome humanističkom krugu koji je možda i predložio ideju o ciklusu slavnih ličnosti. Usput, lođu kardinalove palače u Castiglione d'Olona likovima slavnih junaka oslikao je sam Masolino. U njegovoj naslovnoj bazilici Sv. Klementa (od 6. lipnja 1411. godine) Masolino je između 1427/28. i veljače 1431. godine freskama oslikao kapelu sv. Katarine Aleksandrijske.<sup>27</sup> U ovoj se bazilici nalazi kapela Sv. Ivana Krstitelja s nadgrobnim spomenikom još jednog kardinala kojemu je ona šezdesetih godina 15. stoljeća bila naslovna crkva: tajniku pape Eugena IV., biskupu Adrije i nadbiskupu Ravenne, papinskom legatu Bartolomeju Roverella (Rovigo, 1406.- Rim, 2/5 svibnja 1476., kardinal od 1461. godine)<sup>28</sup> a izradio ga je Ivan Duknović.

Kardinal Orsini je bio jedan od prvih renesansnih prinčeva koji se zanimao za antičku dramu, pa je u svojoj biblioteci sakupio dragocjene rukopise s djelima Plauta, Terencija i Seneke, a u svojoj je *sala theatri* (prvom renesansnom kazalištu u zatvorenom prostoru) vjerojatno planirao postavljati privatne izvedbe. U kardinalovoj je biblioteci na raspolaganju znanstvenicima bilo 254 dragocjenih rukopisnih kodeksa, među kojima je vjerojatno najpoznatiji bio tzv. *Codex Ursinianus*, danas kodeks Vat. lat. 3870 Vatikanske apostolske biblioteke, s dvanaest novih Plautovih komedija kojeg mu je iz Kölna u Italiju donio *Nicolaus Cusanus*.<sup>29</sup> Prema Traversarijevom svjedočenju kardinal Orsini je iz Francuske u Rim prije 1431. godine donio Ptolemejev Atlas.<sup>30</sup> Zahvaljujući naporima da čak i iz najudaljenijih krajeva nabavlja knjige, među kojima je bilo do tada nepoznatih

---

<sup>26</sup> NOWAK Jessika, *Ein Kardinal im Zeitalter der Renaissance*. Spätmittelalter, Humanismus, Reformation 59. Tübingen, Mohr Siebeck, 2011. Kardinal Castiglione je tijekom svog boravka u ugarskoj postao blizak prijatelj kralja Sigismunda, a 1431. godine upravo ga je on okrunio kraljem Rimljana u milanskoj crkvi Sv. Ambrozija.

<sup>27</sup> RICHARDSON, *Reclaiming Rome*, str. 201-220.

<sup>28</sup> RICHARDSON, *Reclaiming Rome*, str. 216-220.

<sup>29</sup> Nikola Kuzanski, *Cusanus*, nije bio samo uspješni kanonski pravnik, papinski legat, reformator Crkve, biskup i kardinal (od 1448. godine), nego i znanstvenik, autor brojnih filozofskih i teoloških djela. I sam je podupirao talijanske i grčke humaniste u prevođenju antičkih, patrističkih tekstova, osobito onih sa izrazitom platonističkom tradicijom; otkrivao, sakupljao stare rukopise i bio vlasnik jedne od najranijih i najvažnijih privatnih renesansnih biblioteka. BIANCA, „La Biblioteca Romana di Niccolò Cusano“, str. 669-708. MOFFITT WATTS, *Nicolaus Cusanus*, str. 1-32. HANKINS James, *Humanism and Platonism in the Italian Renaissance. II. Platonism*. [Storia e Letteratura. Raccolta di Studi e Testi 220] Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 2004, str. 7-23, ovdje 22, 399-415, ovdje 400, 407., Pokopan je u u svojoj naslovnoj kardinalskoj crkvi Sv. Petra *in Vincoli*. Votivni reljef s prikazom sv. Petra između njega i anđela izradio je Andrea Bregno. Francesco Negri Arnoldi smatra kako je lik anđela izradio upravo Ivan Duknović. NEGRI ARNOLDI Francesco, „Andrea Bregno e il maestro della Madonna di Osteno“ u: *La forma del Rinascimento. Donatello, Andrea Bregno, Michelangelo e la scultura a Roma nel Quattrocento*. Catalogo della mostra, Roma, Museo Nazionale a Palazzo di Venezia 16 giugno-5 settembre 2010. a cura di Claudio CRESCENTINI e Claudio STRINATI, str. 117-132.

<sup>30</sup> GENTILE Sebastiano, „Emanuele Crisolora e la “Geografia” di Tolomeo” u: *Dotti Bizantini e libri greci nell'Italia del secolo XV*. Atti del Convegno internazionale Trento 22-23 ottobre 1990. a cura di Mariarosa CORTESI e Enrico V. MALTESE. M. D'Auria Editore, Napoli 1992, str. 291-308, ovdje 294. AMBROSII TRAVERSARII generalis Camaldulensium aliorumque ad ipsum et ad alios de eodem Ambrosio latinae epistolae a domno Petro Canneto abbate Camaldulensi in libros XXV tributae. Florentiae ex Typographio Caesareo MDCCLIX, lib. VIII, ep. XXXXII. str. 406 (A. Traversari piše N. Niccoliju): „... Vrsinus praecipue, cuius egregia in me humanitas explicari vix potest. Vidi Ptolemaeum illum suum, bonum quidem, non tamen antiquum, ut subsPICABAR. Literarum certe facies non grata est. Sunt illi, et alia graeca volumina, sed illa iam Perusiam miserat...”.

klasičnih tekstova, za obnovu latinskog jezika i kulture učinio je više nego itko drugi. Svoju je biblioteku 1434. godine oporučno ostavio Biblioteci Sv. Petra sa željom „ut ... et in dicta ecclesia S. Petri necnon in urbe Romana multiplicentur quantum fieri poterit viri litterati et scientifici“.<sup>31</sup>

Poput kardinala Orsinija i kardinal Domenico Capranica (31. svibnja 1400. - 14. kolovoza 1458.), je kao kanonski pravnik uključen u sve važnije poslove Kurije: od klerika u Apostolskoj Komori preko komornika Kardinalskog zbora do vrhunca karijere - Velikog Penitencijara koji vodi ured Svete Penitencijarije. Prema iscrpnim podacima iz inventara sastavljenog između 25. veljače 1480. i 5. veljače 1481. godine posjedovao je najveću privatnu, kardinalsku biblioteku, pored one kardinala Bessariona,<sup>32</sup> od 387 rukopisnih kodeksa s oko 2000 djela iz područja teologije (biblija, crkveni oci), prava (dekreti najvažnijih crkvenih sabora, kanonsko pravo) i antičkih latinskih klasika (Seneka, Apulej, Aulo Gelio, Vegecije, Ciceron, Kvintilijan, Valerije Maksim, Cezar, Virgilije, Plaut, Lukan, Juvenal, Ovidije i Horacije, Ptolemejeva Kozmografija i Euklidova Geometrija).<sup>33</sup> Oporučno ju je ostavio “pro utilitate et comodo studentium” u Kolegiju *Pauperum Scholarium* (*Capranica*) kojeg je osnovao 5. siječnja 1457. godine. On je pokopan u tada još uvijek nacionalnoj crkvi Firentinaca, bazilici Santa Maria sopra Minerva, a nadgrobnik je spomenik izradio Andrea Bregno. U neposrednoj blizini njegove kapele nalazi se kapela koju je za kardinala Oliviera Carafu (Napulj, 1430. – Rim, 1511.),<sup>34</sup> izvršitelja oporuke trogirana Fantina della Valle, freskama oslikao Filippino Lippi. Cardinal Carafa je bio prvi zaštitnik Bratovštine Sv. Jerolima, pri crkvi sv. Marine kod Augustovog mauzoleja i hospicija za ilirske hodočasnike u Rimu.<sup>35</sup>

---

<sup>31</sup> PADE Marianne, *The Reception of Plutarch's Lives in Fifteenth-Century Italy*. [Renaissance studies 14], University of Copenhagen. 1. Museum Tusulanum Press, 2007, str. 281-282.

<sup>32</sup> Kardinal Bessarion je 1468. godine za Biblioteku Sv. Marka u Veneciji ostavio 746 rukopisa od kojih 482 na grčkom jeziku. Vrijednost je njegove biblioteke tada procijenjena na 15.000 zlatnih dukata. ANTONOVICS Atis Valdis, “The Library of Cardinal Domenico Capranica” u: *Cultural Aspects of the Italian Renaissance. Essays in Honour of Paul Oskar Kristeller*, edited by Cecil H. CLOUGH, Manchester, University press, 1976, str. 141-159, ovdje 158, bilj. 162.

<sup>33</sup> ANTONOVICS, “The Library of Cardinal Domenico Capranica” str. 141-159. GANGEMI Santo Rocco, *La vita e l'attività del cardinale Domenico Capranica*. Casale Monferato, Piemme, 1992; SARACO Alessandro, “Le origini della biblioteca del cardinal Domenico Capranica” u: *I cardinali di Santa Romana Chiesa: collezionisti e mecenati*. Tomo Quarto: “Templi Dei bases, firmamenta et columina Christianae reipublicae” a cura di Marco GALLO. Edizione dell'Associazione culturale Shakespeare and Company 2. Roma 2002, str. 7-21.

<sup>34</sup> PETRUCCI Franca, “CARAFA Oliviero” u: *DBI* 19 (1976), str. 588-596. Samostanski spisi bilježe dozvolu iz 1486. godine kojom je kardinalu Olivieru Carafi dopušteno rušenje starije kuće koju je nešto ranije kupio kako bi se povećala površina njegove kapele. Radovi su završeni 1493. godine. U drugoj polovini 16. st. po nalogu pape Pija V. (1566. - 1572.) na lijevom je zidu ove kapele smješten nadgrobnik spomenik pape Pavla IV. Carafe izrađen po nacrtu Pirra Ligorija, zbog čega su zauvijek izgubljene freske “Poroci i Vrline” Filippina Lippija.

<sup>35</sup> RODRIGUEZ Donatella, “Trasformazioni urbane attorno alla chiesa di S. Girolamo dei Croati” in: *Chiesa Sistina*. [Collectanea Croatico-Hieronymiana de Urbe 3], Pontificio Collegio Croato di San Girolamo, Roma 1990, vol. II., str. 91-102, ovdje 91-93 : “Con la concessione accordata per bolla del 12 dicembre 1486, di poter edificare la vigna, venduta da Oliviero Carafa, che fu il primo cardinale protettore della Confraternita, alla congregazione, “... circondate da due parti, verso ponente il Mausoleo d'Augusto”, ebbe inizio il processo di formazione del quartiere Schiavonia, in una zona fino allora disabitata, se si esclude l'insediamento attorno alla chiesa di S. Lorenzo in Lucina. La cessione in enfiteusi dei terreni di proprietà procurò il duplice vantaggio, di migliorare le condizioni di salubrità della zona e di assicurare alla confraternita una rendita, grazie alla acquisizione dei canoni d'affitto. Le prime locazioni a noi note risalgono al 1491, e già all'inizio del XVI secolo, le proprietà immobiliari della confraternita resero necessaria l'estensione di un catasto scritto, dal quale ci è pervenuta una trascrizione che risale all'anno 1523, in cui si riscontra il

U Dalmaciji su upravo tridesetih godina 15. stoljeća dvojica ranih dalmatinskih humanista – Juraj Benja u Zadru i Petar Cipiko u Trogiru, što samostalno, što pod utjecajem ankonitanskog antikvara i sakupljača antičkih natpisa Cirijaka Pizziccolija, prijatelja kardinala Orsinija i njegovoga rimskoga humanističkog kruga, putnika koji je na svojim putovanjima po Mediteranu nekoliko puta svratio u Zadar, Trogir i Dubrovnik<sup>36</sup> – u bogatim bibliotekama samostana Sv. Krševana i Sv. Ivana Krstitelja pronalazili stare rukopise, prepisivali ih i poput svojih talijanskih suvremenika međusobno razmjenjivali.<sup>37</sup>

Tijekom dvadesetih i tridesetih godina u vatikanskim dokumentima pratimo povezanost kardinala Giordana Orsinija s brojnim događanjima unutar trogirske crkve. Prije svega radi se o postupku imenovanja opata benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja.

Prema tada dostupnim i poznatim dokumentima, Ivan Ostojić je u drugom svesku svoga monumentalnog djela „Benediktinci u Hrvatskoj“ objavljenom u Splitu 1964. godine, u poglavlju o Samostanu Sv. Ivana Krstitelja u Trogiru zapisao:

„Kralj Ladislav Napuljski 1403. godine bio je dao opatiju u komendu splitskom nadbiskupu Pelegrinu Aragonskom, a 1425. godine susrećemo na njezinu čelu kardinala Jordana Ursinija. Zbog negodovanja Trogirana prema komendi papa je Martin V god. 1425. ponovno stavio na čelo zadužbine opata redovnika, u osobi benediktinca Petra iz Mletaka. Poslije ovoga Petra iz Mletaka došao je na upravu Sv. Ivana redovnik Nikola (*D. Fr. Nicolaus*). Ovaj je Nikola (1437-1452) bio vrlo uvažen u Trogiru. Vjerojatno je to onaj Nikola koji je u papinu pismu 1425. godine nazvan *f u t u r u s a b b a s*. On je više godina vodio upravu trogirske biskupije u ime triju biskupa koji su malo ili nimalo rezidirali u Trogiru. Za nj pripovijeda žiće sv. Ivana Trogirskog da ga je svetac čudom ozdravio. Nikola je posljednji regularni opat, što ga mi ovdje poznajemo. Možda je odmah poslije Nikole, a svakako već u XV stoljeću, nestalo benediktinaca iz Trogira.“<sup>38</sup>

Tri pisma pape Martina V. zabilježena u seriji *Lateranski registri*<sup>39</sup> Tajnoga vatikanskog arhiva, tri molbe upućene uredu *Dataria*<sup>40</sup> kao i brojne potvrde o uplati odgovarajućih pristojbi Apostolskoj Komori jasno govore o tijeku zbivanja, i pregovaranja i „mučnog natezanja“ koji su uslijedili nakon smrti opata Stjepana a u kojima su sudjelovali *kardinal Jordan Ursini, Petar iz Mletaka i Nikola* iz ovoga Ostojićeva poglavlja.

---

possesto, oltre che delle case in Campo Marzio, di alcune in piazza San Lorenzo in Lucina di una in Trastevere e d'una in Borgo, unitamente a due vigne in Valle dell'inferno ed una in Prati.

<sup>36</sup> KOKOLE Stanko, „Cyriacus of Ancona and the revival of two forgotten ancient personifications in the Rector's Palace of Dubrovnik“ u: *Renaissance Quarterly* 49 (1996), str. 225-267.

<sup>37</sup> NERALIĆ Jadranka, „Povijesni izvori za antičku epigrafiju u Dalmaciji“ u: *Grada i prilozii za povijest Dalmacije*, 24 (2012), str. 295-332, ovdje 297-303.

<sup>38</sup> OSTOJIĆ Ivan, *Benediktinci u Hrvatskoj* I-III, Split 1963.-1965, ovdje: svezak II, Split 1964, str. 269-274.

<sup>39</sup> ASV, Reg. Lat. 255, ff. 306v-307v od 18. ožujka 1425.; Reg. Lat. 255, ff. 264r-265r od 4. lipnja 1425., i Reg. Lat. 271, ff. 211v-213r od 22. ožujka 1427. godine.

<sup>40</sup> ASV, Reg. Suppl. 185, f. 273r-v od 22. svibnja 1425., Reg. Suppl. 192, f. 50r-v od 18. studenog 1425. i Reg. Suppl. 209, f. 60r-v od 22. ožujka 1427. godine.



Premda je još za života opata Stjepana papa Ivan XXIII. (Baldassarre Cossa, 1410.-1415.) benediktincu Petru Branco iz samostana San Giorgio Maggiore u Veneciji obećao mjesto opata u Trogiru, nakon Stjepanove smrti promijenio je mišljenje i odlukom u formi *motu proprio* komendatarnu je upravu dodijelio kardinalu Giordanu Orsiniju. Vjerojatno ne znajući da je papa imenovanje opata rezervirao sebi, i trogirski su benediktinci za svoga novoga opata izabrali trogirana Nikolu Lovrina iz Trogira, koji je neko vrijeme za uprave opata Krševana Sope (1390. - 1419.) živio u zadarskome samostanu Sv. Krševana. Njegov je zastupnik u Kuriji, Mihovil Teodorov iz Splita, imenovan 11. srpnja 1425. godine kod bilježnika Bartolomeja, sina pokojnog ser Thomasija iz Venecije, Apostolskoj komori 14. prosinca 1425. godine uplatio svotu od pedeset zlatnih florena *pro servitiis communibus*.<sup>41</sup> Auditor Svete Rote Bartolomej Guizardi (Guischardi)<sup>42</sup> dobio je 18. ožujka 1425. godine nalog da riješi spor povodom tužbe kardinala Orsinija, koji je zasigurno nešto ranije podnio ostavku na komendatarnu upravu,<sup>43</sup> pa je 4. lipnja iste godine samostan dodijeljen Petru Branco, koji je Apostolskoj komori već 18. lipnja 1425. godine uplatio svotu od pedeset zlatnih florena na koju je samostan oporezovan.<sup>44</sup> Sada je Nikola Lovrin podnio tužbu auditoru Guizardiju protiv novoga papinog kandidata u igri. Budući da ni nakon gotovo dvije godine spor nije riješen, Petar Branco je podnio ostavku, a na ispražnjeno je mjesto 22. ožujka 1427. godine papa potvrdio imenovanje Nikole Lovrina. On će na mjestu opata i generalnog vikara trojice trogirskih biskupa ostati do 16. srpnja 1468. godine kada je papa Pavao II. za njegova nasljednika najprije imenovao svog nećaka, kardinala Marka Barba.<sup>45</sup> Tijekom četrdesetgodišnje službe na samom vrhu svoje biskupije, ugledni je opat od Apostolske stolice primio brojna pisma s nalogom da za pape obavi najrazličitije institucionalne zadaće, uglavnom u nadarbinskim pitanjima. Tako je 10. veljače 1429. godine njemu i opatu splitskog samostana Sv. Stjepana pod borovima Deodatu Stojanovom Martin V. uputio nalog da razmotre slučaj dodjeljivanja prebende splitskome kanoniku Petru Usmoviću, a pravo predstavljanja kandidata za nju imaju trogirski biskup i njegovi kanonici.<sup>46</sup> Nekoliko mjeseci kasnije, 9. lipnja 1429. papa mu je naložio da istraži slučaj trogirskog

---

<sup>41</sup> ASV, Cam. Ap., Oblig. comm. 3, ff. 104v-105r; te potvrda o uplati u: ASV, Cam. Ap., Oblig. et Sol.60, f. 144v.

<sup>42</sup> Doktor kanonskog prava Bartolomej Guichardi se kao auditor spominje od 15. listopada 1407. godine. Umro je prije 2. listopada 1430. godine kada ga je na biskupskoj stolici u Orange-u naslijedio Guilelmus Aragonus, također auditor apostolske palače. GILLES Henri, "Les auditeurs de rote au temps de Clément VII et Benoit XIII (1378-1417). Notes Biographiques." u: *Mélanges d'archéologie et d'histoire* 67 (1955), str. 319-337, br. 43, str. 335; EUBEL, *Hierarchia catholica* I, str. 118.

<sup>43</sup> Tijekom 15. stoljeća ovo je, uostalom, posve uobičajena procedura u dodjeljivanju prethodno rezerviranih, ispražnjenih nadarbinu (bilo velikih, poput biskupije ili opatije, ili malih poput župnih crkava): papa najprije na ispražnjenu nadarbinu postavlja kardinala, koji ubrzo podnosi odreknuće, a zatim je dodjeljuje kleriku iz kardinalovoga kruga. Vatikanski dokumenti teško mogu potvrditi Ostojićevu tvrdnju da su trogirani papi Martinu izrazili negodovanje zbog imenovanja kardinala Orsinija za komendatarnog upravitelja trogirske benediktinske opatije.

<sup>44</sup> ASV, Cam. Ap., Oblig. comm. 3, f. 89r-v i Oblig. comm., 4, f. 105 za cjelokupni iznos „unius minuti servitii“; te potvrda o uplati u ASV, Cam. Ap., Oblig. et Sol. 60, f. 131r.

<sup>45</sup> Ovo je papino pismo o imenovanju zabilježeno u: ASV, Reg. Vat. 529, ff. 111v-113r.

<sup>46</sup> ASV, Reg. Lat. 290, ff. 249v-250v.

prezbitera, sakristana Zanina Stojšića († sredinom 1445.) koji je optužen za krađu prstenja i nekih dragocjenosti iz sakristije trogirске katedrale. Nakon što ga je biskup zbog te krađe izopćio i razriješio službe u crkvi Sv. Tome na Čiovu, Stojšić se skrušeno za pomoć obratio Kuriiji.<sup>47</sup> Tijekom 1430. i početkom 1431. godine su opat Nikola i trogirski arhiđakon Luka Elie kao vikari biskupa Tome Tomasinija zajedno s Calurom Zabarella, vikarom splitskog nadbiskupa Bartolomeja Zabarelle, sudjelovali u imenovanju Ivana Teste za novog rektora trogirске crkve sv. Barbare nakon smrti Šimuna Bufallija.<sup>48</sup> Zajedno sa tadašnjim porečkim biskupom Angelom Cavazzom i arhiđakonom hvarske katedrale 21. ožujka 1435. godine dobio je nalog da župne crkve Sv. Martina *de Dilato* i Sv. Mihovila *de Lazano* u Splitskoj nadbiskupiji, koje nadarbeniku donose godišnji prihod od šezdeset zlatnih florena, a na nezakonit način obdržava nekadašnji splitski arhiđakon Juraj Radić, dodijele splitskom kanoniku, trogirraninu Bertranu.<sup>49</sup> Još je jednom zajedno s Angelom Cavazzom kao porečkim biskupom nakon 15. prosinca 1439. godine rješavao i spor između Mihovila Ivanovog Cege, rektora trogirске kapele Bl. Marije *in Platea* i trogirskog prezbitera Ivana Vlatkovog Traktarovića oko katedralnog kanonikata s prebendom u korist Mihovila Cege.<sup>50</sup>

Ovi, kao i brojni drugi nalozi koje je primio tijekom svoje dugogodišnje službe, svakako potvrđuju veliki osobni ugled opata Nikole i važnost samostana Sv. Ivana Krstitelja u crkvenim strukturama u Dalmaciji, ali i činjenicu da je Angelo Cavazza već tijekom tridesetih godina dobro poznao trogirске prilike.

Kao Veliki Penitencijar kardinal Orsini je sudjelovao u imenovanju novog ispovjednika za pripadnike „nationis sclauonice“, hodočasnike i one koji su nastanjeni u Rimu. Nakon smrti u Rimu dotadašnjeg ispovjednika Antuna Petrovog, kolegij ispovjednika je izabrao akvilejskog svećenika Stjepana Strolla, kardinal se s izborom složio, a papa je izbor potvrdio pismom od 24. travnja 1426. godine.<sup>51</sup> Zanimljivo je međutim, da je upravo *Antonius Iohannispetri* iz Senja u vrijeme pontifikata pape Urbana VI. (18. travnja 1378. - 15. rujna 1389.) bio *penitentiarius substitutus pro natione sclauonica*, i *presbyter beneficiatus in basilica principis apostolorum* pa sve do 11. travnja 1424. godine, kada su za njegovo imenovanje molbu papi podnijeli rimski građani Nicola Belini i Lorenzo Renzolini.<sup>52</sup> Oni su također posvjedočili kako je Antun posljednjih tridesetak godina bio član jedne

---

<sup>47</sup> ASV, Reg. Lat. 285, f. 320v. Zadarski je nadbiskup Maffeo Valaresso 1453. godine slučaj svećenika Bartolomeja iz Forlija, orguljaša u zadarskoj crkvi Sv. Franje, optuženog za krađu dragocjenosti iz rake sv. Šimuna mnogo strože kaznio. FARLATI, *Illyricum Sacrum* V, str. 117-118.

<sup>48</sup> ASV, Reg. Lat. 308, ff. 162v-163r.

<sup>49</sup> ASV, Reg. Lat. 332, ff. 301v-302v.

<sup>50</sup> ASV, Reg. Lat. 365, ff. 117r-119v.

<sup>51</sup> ASV, Reg. Suppl. 197, f. 279r-v (molba Stjepana Strolla) i Reg. Lat. 263, ff. 33v-34r (pismo Martina V.). Jedna je ranija molba svećenika Stefana Strolla upućena 5. prosinca 1418. godine, na samom početku pontifikata pape Martina V. Iz nje saznajemo o počecima sukoba sa opatom i samostanom do kojeg je došlo nešto ranije, nakon što je na nju podnio odreknuće a zatim i umro rektor crkve sv. Jurja in Choetz (Choecz) Simon de Cylia. (ASV, Reg. Suppl. 111, ff. 143v-144v).

<sup>52</sup> ASV, Reg. Suppl. 177, f. 138r-v.

od najmoćnijih rimskih bratovština *Custodes Ymaginis Salvatoris nostri Jesu Christi in capella Sancta Sanctorum* pri bolnici Sv. Ivana Lateranskog. Njeni su članovi, pored biskupa i nadbiskupa (na primjer, splitski nadbiskup Lorenzo Zane<sup>53</sup>), kardinala (na primjer, Francesco Condulmer, Angellotto Fusco, Domenico Capranica, Latino Orsini, Francesco Gonzaga, Bartolomeo Roverella, Berardo Erolì od 1476. godine) i papa (Urban VI., Bonifacije IX., Inocent VII., Ivan XXIII., Martin V., Nikola V., Kalist III., Pavao II. i Siksto IV.) bili i brojni Hrvati nastanjeni u Rimu.<sup>54</sup> *Antonius Petri Sclavus, beneficiatus S. Petri* oporučno je crkvi Santa Maria sopra Minerva ostavio jedan vinograd izvan grada *extra portam Pertusii in loco que dicitur Marinocta*.<sup>55</sup> Niti Stjepan Stroll nije bio potpuno nepoznat u strukturama Rimske kurije. Naime, iz suplike koju je 12. kolovoza 1426. godine uputio Martinu V. doznajemo kako je gotovo petnaest godina pri Svetoj Rimskoj Roti vodio spor s Frederikom Ocireysom, zastupnikom opata i konventa benediktinskog samostana Oberumburg zbog župne crkve Sv. Jurja *de Choetz* u akvilejskoj patrijarhiji. Za pontifikata pape Ivana XXIII. je postupak riješen u njegovu korist. Međutim, u turbolentnim vremenima promjena u kuriji, zastupnik protiv heretika u Akvileji poslao ga je u Rim. Na putu za Viterbo, u jeku lokalnih sukoba, uhvatila ga je skupina plaćenika Angela di Lavello Tartaglie (1370.-1421.)<sup>56</sup> pa je nekoliko mjeseci proveo u zatočeništvu *Martina de Reate*, mučen i opljačkan. Tako osiromašen nije mogao platiti niti pristojbe kako bi u Apostolskoj kancelariji preuzeo dokumente o uspješno završenom sudskom postupku.<sup>57</sup>

No, kao Veliki Penitencijar Giordano Orsini je vezan i uz sudbinu trogirskog svećenika Luke Ivanovog Škobalića.

\*\*\*

Papa Martin V. se sa svojom Kurijom vratio u Rim nakon gotovo trogodišnjeg putovanja Europom, a Trogirski se biskup vratio u svoj grad kako bi sugrađane upozorio na opasnost koja im je prijetila i potakao na organiziranje obrane. Naime, i na istočnoj su se jadranskoj obali dogodile velike političke promjene: prije svega tu su pohod Venecije na istočnu obalu Jadrana nakon prodaje Dalmacije Ladislava Napuljskog i prve turske provale. Do kraja ljeta 1420. godine završeno je osvajanje dalmatinske obale započeto 1409. godine osvajanjem Raba i Zadra. Nakon dvomjesečne

---

<sup>53</sup> Školovanog pod vodstvom Lorenza Valle, za crkvenu ga je karijeru pripremao Francesco Condulmer, nećak pape Eugena IV., kako bi u obitelji zadržao kontinuitet u kurijalnoj politici. OLIVIERI Achile, „Condulmer Francesco“ u DBI 27 (1982), str. 761-765.

<sup>54</sup> Popise papa, kardinala, svećenika i klerika, plemića i laika po mjestu stanovanja vidi u: „Libro dei fratelli della Società del Salvatore ad Sancta Sanctorum“ u: *Necrologi e libri affini della Provincia Romana* a cura di Pietro EGIDI. Vol. II. *Necrologi della città di Roma*. [Fonti per la storia d'Italia pubblicate dall'Istituto storico italiano 45. antichità – secoli XI-XV.] Roma, 1914, str. 447-531.

<sup>55</sup> „Liber anniversariorum della Fraternalità dei Raccomandati del SS. Salvatore ad Sancta Sanctorum“. u: *Necrologi e libri affini della provincia romana*. a cura di Pietro EGIDI. [Fonti per la storia d'Italia pubblicate dall'Istituto storico italiano 44. antichità secoli XI-XV. Volume I. *Necrologi della città di Roma*. Roma, 1908, str. 311-541, 342.

<sup>56</sup> STRNAD Alfred, „Brogljo Angelo“ u: DBI 14 (1972).

<sup>57</sup> ASV, Reg. Suppl. 201, ff. 11v-12r.

opsade pod zapovjedništvom Pietra Loredana i razornog bombardiranja, izmučen glađu i kugom, 22. lipnja 1420. godine predao se i Trogir.

Prema uvjetima predaje koje su potvrdili Senat i Dužd, svi oni koji su se borili na Sigismundovoj strani protiv Venecije milostivo su primljeni u zaštitu nove vlasti i dozvoljeno im je da ostanu u gradu. Knez i biskup su protjerani iz grada i njegova distrikta. Zaštitu je biskup našao na dvoru kralja Sigismunda u Budimu,<sup>58</sup> a premda je bio odsutan iz svoje biskupije, na službi je ostao sve do početka 1423. godine<sup>59</sup> nastavljajući koristiti svoj naslov trogirskog biskupa i odlučivati u upravnim poslovima biskupije. Koliko je to smetalo Senatu vidljivo je iz odluke donesene 4. kolovoza 1421. godine: njome se brojnim svećenicima, kojima je biskup Dominis dodijelio službe u župama, zabranjuje da te službe prihvate.<sup>60</sup> U takvoj je situaciji kanonički zbor trogirске katedrale za svoga biskupskog kandidata kojeg će predložiti Mletačkom senatu, izabrao Fantina Vallaressa, doktora kanonskoga prava koji je kao dvadesettrogodišnji klerik sa dispencijom *super defectu aetatis* 28. travnja 1415. godine imenovan porečkim biskupom.<sup>61</sup> Konsistorijalni akti s druge strane ukazuju na to da je papa Martin V. već početkom svibnja 1423. godine, upravo zbog smrti Šimuna de Dominisa Trogiru namijenio novog biskupa – Marina Crnotu iz plemićke obitelji s otoka Raba. Iz njegove je crkvene karijere poznato tek da je do 1414. godine obavljao službu arhidakona u Splitskoj katedrali, kada je imenovan rapskim biskupom,<sup>62</sup> da bi

---

<sup>58</sup> FARLATI Daniele, *Illyricum Sacrum*. IV. Venetiis 1769, (dalje: Farlati, *Illyr. Sacr.*) str. 397: “Quare inter conditiones deditae receptuaeque urbis, quas Dux et Senatus approbavit, una haec fuit, ut omnes quidem cives utriusque ordinis ecclesiastici et laicalis, quamvis antea ab Sigismundo contra Venetos stetissent, in gratiam reciperentur, ac manerent in patria, non intelligendo tamen Episcopum Traguriensem, quem nolumus in civitate, nec in districtu Tragurii stare debere, nec redivit Episcopatus habere, nec alios rebelles nostros. Itaque ab urbe et ecclesia sua discedere coactus apud Sigismundum se recepit, vel certe in Slavonia, vel Hungaria exsulavit. Cum autem absens vis episcopale usurpare vellet, et nonnulla sacerdotia, que in urbe vacabant, nescio quibus contulisset, Dux et Senatus eos, quibus collata fuerant, admitti vetuit, omninoque prohibuit, ne quid in posterum rei ecclesiasticae Traguriensis Simon attingeret...”.

<sup>59</sup> U Veneciji je 15. travnja 1423. godine izabran novi dužd Francesco Foscari (19. lipnja 1373. – 1. studenog 1457.), koji je kao poslanik Mletačke Republike bio kod kralja Sigismunda i kod sultana. ROMANO Dennis, *The Likeness of Venice: A Life of Doge Francesco Foscari 1373-1457*. New Haven, Yale University Press, 2007.

<sup>60</sup> Prema dukali dužda Tome Moceniga od 4. kolovoza 1421. godine: “Thomas Mocenigo, Dei gratia dux Veneciarum, etc. Nobilibus et sapientis viris Luce Trono, de suo mandato comiti Traguriensi, et successoribus suis fidelibus dilectis etc. Fuimus informati quod episcopus Traguriensis qui sicut scitis, est rebellis nostri Domini, aliqua beneficia contulisset in civitate Tragurii, quod nobis multum displicet; et propterea fidelitati vestre scribimus et mandamus, quod si dictus episcopus aliqua beneficia contulisset, aut in posterum conferret aliquibus personis, non debeatis dictas tales personas modo aliquo ad dicta beneficia acceptare, quia non intendimus quod in ea, que spectant episcopatu Traguriensi, ullo modo debeat se impendere, quia est notorius rebellis nostri Domini. Datum in nostro ducali palatio die 4. Augusti, indictione 14. anno 1421.”

<sup>61</sup> ASV, Arch. Concist., Acta Misc. 1, f. 69r. Ovo je imenovanje papa Martin V. potvrdio 21. studenog 1417. godine. Biskup Fantin se 24. listopada 1425. godine u ime nećaka Maffea Vallaressa (koji će 1450. godine postati zadarskim nadbiskupom) Apostolskoj komori obvezao na uplatu svote od četrdeset zlatnih florena na ime poreza prve godine ubiranja prihoda (*annata*) od kanonikata s prebendom u treviškoj katedrali, na koju je imenovan nakon smrti Blaža *de Cacuiis* iz Venecije. Početkom siječnja 1426. godine premješten je na mjesto nadbiskupa u Kreti, dok je njegovo biskupsko mjesto u Poreču preuzeo doktor kanonskog prava i novigradski biskup Daniel de Rampi (Gario). EUBEL, *Hierarchia catholica* I. str. 74 i 390; KING Margaret L., *Venetian Humanism in an Age of Patrician Dominance*. Princeton, New Jersey, 1986, str. 440-441.

<sup>62</sup> Mantova, 12. veljače 1414. godine: ASV, Arch. Concist, Acta Misc. 1, f. 60r; EUBEL, *Hierarchia Catholica*, I, str. 101.

početkom svibnja 1423. godine bio premješten na Trogirsku biskupiju.<sup>63</sup> Nakon samo jedne godine provedene u Trogiru, biskup Crnota je premješten na biskupiju u Trstu, a Trogirska je biskupska stolica dobila novog biskupa: dominikanca Tomu Tomasinija.<sup>64</sup> Brojni dokumenti sačuvani u trogirskom kaptolskom arhivu govore o njegovim aktivnostima u gradu.<sup>65</sup> Biskupijom je tijekom jedanaest godina upravljao *sapienter et summa cum laude*, nešto sam, nešto preko vikara. Kao biskup biskupije Feltre-Belluno, 14. srpnja 1443. godine poklonio je svojoj bivšoj biskupiji brojne dragocjene predmete korisne za liturgijsku službu “donavimus inter vivos unum paramentum fulcitum de zetani cremensi raso, scilicet pluviale, planetam, dalmaticam et strictam cum frisiis recamatis, cum diversis histrois (!!) vitae D. N. Jesu Christi, et Beatae Mariae. Gramite vero, et fiseti sunt texti de auro fino et pluviale et planeta sunt suffulta de taffeta cremesi, dalmatica vero et stricta sunt suffultae de tela rubea..... etc.”<sup>66</sup>

Nakon što je biskup Toma Tomasini premješten na biskupiju Macerata–Recanati 1435. godine trogirska je biskupija dana na komendatarnu upravu dvojici kurijalnih službenika koji su u Rimu, u službi pape Eugena IV. „predano“ gradili svoje karijere. Od 24. listopada 1435. do 23. kolovoza 1437. godine njome je upravljao Ludovik Trevisan Scarampi. Nakon njegova premještanja u Firenzu predana je Giovanniju Vitelleschiju koji ju je vodio do trenutka nasilne smrti u Rimu 2. travnja 1440. godine.

Sin liječnika Biaggia Trevisana i Ludovico<sup>67</sup> je studirao medicinu na Sveučilištu u Padovi. Kurijalnu je karijeru započeo graditi u službi mletačkog kardinala Gabriela Condulmera (budući Euguen IV.) nakon što ga je izliječio od neke nepoznate bolesti. Tijekom prvih deset godina njegova pontifikata prošao je sve hijerarhijske stepenice od papinog osobnog *cubiculariusa*, *camerarius* odnosno voditelja Apostolske Komore, 1435. je godine imenovan biskupom Trogira,

---

<sup>63</sup> 1423. 7. Mai. Martinus V. providit ecclesiae Arben. vacanti per translationem Marini ad Tragurien. de persona fratris Francisci de Florentia ordinis Praedicatorum: ASV, Arch. Concist., Acta Misc. 1, f. 137v; EUBEL, *Hierarchia Catholica* I, str. 101.

<sup>64</sup> U Dominikanski je red ušao 1392. godine u venecijanskom samostanu Sv. Ivana i Pavla. Papa Grgur XIII. ga je 1410. godine imenovao biskupom istarskoga Novigrada. Upravo kao predstavnik stranke Grgura XIII. prisutan je na Saboru u Konstanzu. 1420. godine je premješten na Pulsku biskupiju, a 1423. u Urbino i konačno 1424. u Trogir. Zajedno sa četvoricom kardinala među kojima Giordano Orsini i Angelotto Fusco te sa tarantskim biskupom Ivanom i dvojicom auditora Apostolske Komore, Eugen IV. ga je 7. svibnja 1433. godine imenovao svojim legatom koji će ga predstavljati na Saboru u Bazelu. 1435. godine je premješten na biskupiju Macerata-Recanati, a 1440. godine u Feltre-Belluno. Umro je 24. ožujka 1446. godine u Veneciji i pokopan u samostanu Corpus Cristi kojemu je bio velikodušni dobrotvor i zaštitnik. FARLATI, *Trogirski biskupi* str. 320-333.

<sup>65</sup> Tako je na primjer 20. veljače 1426. predložio da se u Statut uvede odluka prema kojoj se na katedrali sv. Lovre ne smiju poduzeti nikakvi radovi bez dozvole i suglasnosti biskupa i kaptola (*ne quem sumptum praefecto fabricae Laurentianae facere liceat sine approbatione episcopi et capituli*).

<sup>66</sup> KAT, pergamene br. 180.

<sup>67</sup> RIZZOLI Luigi, jun. *Il Cardinale Lodovico Scarapo Mezzarota. Legato Pontificio. (Bolla del 1446)*. Padova Gio. Batt. Randi, 1901. Memoria letta alla R. Accademia di scienze, lettere ed arti in Padova, nella tornata del giorno 10 febbraio 1901. ed inserita nel vol. XVII. Dispensa I. degli Atti e memorie. str. 83-92; PASCHINI Pio, “La Famiglia di Lodovico Cardinal Camerlengo.” u: *L’Arcadia*. Atti dell’Accademia e scritti dei soci. Roma, 1926. vol. V. str. 91-101; SETTON Kenneth M., *The Papacy and the Levant (1204-1571)*. Volume II. The Fifteenth Century. The American Philosophical Society, Philadelphia, 1978, str. 54-56.

6. kolovoza 1437. nadbiskupom Firenze; 18. prosinca 1439. patrijarhom Akvileje, a 1. srpnja 1440. godine stigao je na vrh crkvene hijerarhije – kada je imenovan kardinalom-svećenikom crkve sv. Lovre *in Damaso*, što je podrazumijevalo i službu vicecancelara, voditelja najmoćnijeg ureda srednjovjekovne Kurijske, i rezidenciju u palači Kancelarije, u neposrednoj blizini trga Campo di Fiori, koju je reprezentativno preuredio. Crkvom u Akvileji je upravljao preko svoga vikara, doktora kanonskoga prava i biskupa Sarsine, Fortunata de Pellicanis, a samo dan nakon smrti kardinala Angelotta Fusca (13. rujna 1444. godine) – glavnog protivnika u svim prethodnim imenovanjima - dobio je na komendatarnu upravu južnotalijansku biskupiju Cava. Sve do svoje smrti 22. ožujka 1465. godine, nastavio je utjecati i na politiku nasljednikâ pape Eugena IV. Tijekom konklava održanih nakon smrti pape Nikole V. odigrao je značajnu ulogu kako bi za novog papu bio izabran vrlo stari španjolski kardinal Alfonso Borgia (Kalist III.), pa je upravo tijekom ovoga trogodišnjeg pontifikata odlučan njegov boravak na Levantu gdje predvodi papinsku flotu u ratu protiv Turaka. Smrt ga je zatekla kao vrlo bogatog čovjeka koji je volio luksuz (u Rimu su ga zvali “Cardinale Lucullo”). Pokopan je u svojoj naslovnoj crkvi sv. Lovre *in Damaso*.

Kardinal Scarampi, naravno, nikada nije stigao u trogirsku biskupiju: njome je upravljao njegov vikar, opat benediktinske opatije Sv. Ivana Krstitelja trogiranin Nikola Lovrin, kako to dokazuju dokumenti iz trogirskoga kaptolskog arhiva: “Actum in sala magna episcopatus, coram et in presentia prefati comitis, ac etiam venerabilis domini Nicolai abbatis monasterii S. Johannis Baptiste, vicarii generalis reverendissimi domini Ludovici, Dei et Apostolice Sedis gratia episcopi Traguriensis”.<sup>68</sup>

Giovanni Vitelleschi je rođen oko 1395. godine u gradu Corneto (današnja Tarquinia), glavnoj rimskoj luci na tirenskoj obali. Na Bolonjskom je Sveučilištu stekao doktorat kanonskog prava (prvi spomen od 21. veljače 1418. godine). Ambiciozan i vrlo sposoban političar i vojnik angažiran na strani Eugena IV. protiv milanskog vojvode, strpljivo je i uporno gradio svoju kurijalnu karijeru. Martin V. ga je 27. lipnja 1420. godine imenovao protonotarom; biskup Recanatija i Macerate postao je 16. travnja 1431. godine, Aleksandrijski patrijarh *in partibus infidelium* 21. veljače, te firentinski nadbiskup 12. listopada 1435. Nakon smrti kraljice Ivane II., 21. veljače 1435. godine imenovan je papinim legatom u Napuljskom kraljevstvu. Kardinal sv. Lovre *in Lucina* postao je 9. kolovoza 1437. godine, a tada se odrekao patrijarhata i firentinske nadbiskupije, no u komendu je dobio Trogirsku biskupiju. Ali, prije svega bio je čovjek od oružja.<sup>69</sup>

---

<sup>68</sup> FARLATI, Illyr. Sacr. IV, str. 406, i FARLATI, *Trogirski biskupi* str. 335.

<sup>69</sup> PERICOLI RIDOLFINI Cecilia, “Giovanni Vitelleschi cardinal e condottiero del ‘400” u: LEFEVRE Renato (ur.), *Fatti e Figure del Lazio medievale*. Roma, F.lli Palombi, 1978, str. 539-549; LAW John E., “Giovanni Vitelleschi: “prelate guerriero” u: *Renaissance Studies* 12/1 (1988), str. 40-66.

Slovio je za "majstora pljačke, masakra i prijekog suda" kako navodi David S. Chambers.<sup>70</sup> Odgovoran je za uništavanje gradova-uporišta obitelji Colonna Palestrine i Zagarola; ratovao je protiv umbrijskih gradova Foligna (gdje je u rujnu 1439. godine odsjekao glavu upravitelju Koradu Trinciju) i Spoleta (pogubio je upravitelja citadele), protiv rimskog prefekta Jacopa da Vico u Vetralli, kojega je 28. rujna 1435. smaknuo i razrušio njegovu obiteljsku palaču u Viterbu. Ratni mu se uspjesi nisu nimalo umanjili niti nakon kardinalske promocije u kolovozu 1437. godine, kad mu je ionako visoka mjesečna plaća za vojnu službu sa 400 povećana na 500 zlatnih dukata. Kontrolirao je ogromno područje sjeverno od Rima, a predvodio je i privatnu vojsku od nekoliko tisuća konjanika i pješaka. Usprkos poslovičnoj okrutnosti stanovnici Rima su ga nazivali Ocem Domovine, *Pater Patriae*, jer je spriječio potpuni slom reda i zakona. Neki su pak suvremeni kroničari naglašavali njegovu hrabrost i potpunu predanost Rimskoj Crkvi smatrajući okrutnost čak neophodnom vrlinom. Vitelleschi je u ožujku 1440. godine pao u papinu nemilost. Navodno na papin nalog, 19. ožujka ga je upravitelj tvrđave Sv. Anđela Antonio Rido (prikazan na Filareteovim brončanim vratima sv. Petra) uhitio a već 2. travnja dao pogubiti. Prema nekim glasinama Vitelleschi je planirao zauzeti tvrđavu a zatim i papinsku katedru - no sama činjenica da je takva glasina uopće kružila gradom samo pokazuje kakvi su strah i brutalnost dominirali papinom politikom! Neustrašivi je kardinal u trenutku uhićenja iz korica izvadio mač i hrabro se odupirao pokazujući potpuni prijezir prema kanonskoj odredbi o svećeničkom nenasilju! Prema jednoj glasini kardinalova su moć i utjecaj izazvali ljubomoru i strah na papinom dvoru te kod članova obitelji de' Medici koji su nastojali zaštititi svoj utjecaj kod pape. Prema drugima, za okrutni je pad kardinala-ratnika "zaslužan" njegov ljuti protivnik i još jedan ratnik u službi Eugena IV., kamerlengo i bliski pouzdanik Ludovico Trevisan Scarampi, koji je odmah je preuzeo Vitelleschijevo mjesto, ubrzo razbio njegove vojne trupe i pod papino okrilje vratio gradove Viterbo i Civitavecchia. Samo dva dana nakon Vitelleschijeve smrti, njemu je papa povjerio vojsku od 3000 konjanika i 500 pješaka, 29. lipnja je osobno predvodio desno krilo papine vojske u bitci kod Angarija protiv Nikole Piccinina. Kao nagradu za ovu je pobjedu već u srpnju dobio kardinalski šešir.<sup>71</sup>

Vijest o okrutnim postupcima kardinala Vitelleschija prema neprijateljima zasigurno je stigla i do Trogira. Jedva mjesec dana nakon imenovanja za Trogirskog biskupa u Velikom se Vijeću 14. rujna 1437. godine sastalo trogirsko plemstvo uplašeno mogućnošću da će im to donijeti *detrimentum non modicum, jacturam animarum, rerum spiritualium civitatis et dioecesis necnon*

---

<sup>70</sup> CHAMBERS David S., *Popes, Cardinals and Wars. The military Church in Renaissance and Early Modern Europe*. London-New York, 2006, str. 42-45.

<sup>71</sup> BOSCHETTO, *Società e cultura a Firenze*, str. 199-201; vidi i: LAW, „Giovanni Vitelleschi“, str. 58. bilj. 73:” In frescoes commissioned by Cardinal Angelotto da Foschi for the Lateran between 1438 and 1440, Vitelleschi was associated with another protracted public execution served on those who had attempted to steal the Basilica's relics: Da Pisanello alla nascita dei musei capitolini: L'antico a Roma alla vigilia del Rinascimento. Roma, 1988, 225”.

*destructionem et ruinam Ecclesie et episcopatus, et desolationem non solum cleri sed etiam Universitatis nobilium et populorum civitatis et districtus.*<sup>72</sup> Plemić *Christophorus Blasii* poslan je Senatu u Veneciju sa zadatkom da zatraži njihovu intervenciju kod pape kako bi im ponovno vratio omiljenog biskupa Tomu Tomasinija. Dakako, papa svoju odluku nije promijenio pa je kardinal Vitelleschi do kraja života biskupijom upravljao preko svoga generalnog vikara, opata samostana sv. Ivana Krstitelja Nikole Lovrinog.

Za razliku od Trogira, Komuna u Firenci je još 31. prosinca 1434. godine Vitelleschiju dodijelila građansko pravo i povlastice u financijskom poslovanju, a Cosimo de' Medici ga je smatrao svojim „bliskim prijateljem“. Stoga je doista teško povjerovati da je imenovanje za firentinskog nadbiskupa postigao bez privole obitelji de' Medici. Njemu i njegovoj obitelji građansko je pravo 30. travnja 1439. godine dodijelila i Siena, a kao „pater et benefactor“ oslovljava ga i 15. ožujka 1440. godine, kada je zatražila njegovo oslobađanje iz zatvora. U svakom slučaju, kao dokaz da ne rezidira u firentinskoj biskupiji je i činjenica da nije spomenut niti prigodom svečane ceremonije tijekom koje je papa Eugen IV. posvetio novi glavni oltar i njegove relikvije u katedrali Santa Maria del Fiore na dan Navještenja i Nove godine po firentinskom računanju vremena, 25. ožujka 1436. godine.<sup>73</sup> Naprotiv, firentinski su kroničari u svojim izvješćima o zbivanjima tijekom sabora koji je od 1434. godine održavan u Firenzi više puta zabilježili sudjelovanje kardinala Giordana Orsinija u liturgijskim svečanostima: prema njima, upravo je on imao središnju ulogu u posvećenju glavnoga oltara i zidova firentinske katedrale. Ne treba sumnjati da su firentinski zanatlije (vezani uz proizvodnju vune i svile ali i građevinari) i umjetnici ove svečanosti iskoristili kako bi predstavili svoju cjelokupnu proizvodnju.

Nasljednik kardinala Vitelleschija na trogirskoj biskupiji, mletački patricij Angelo Cavazza, imenovan je već 11. travnja 1440. godine.<sup>74</sup> Svoju je karijeru započeo kao pleban u crkvi sv. Petra *de platea* u Zadru, a za tom je službom 1428. godine uslijedilo imenovanje za rapskog biskupa.<sup>75</sup> Rezidirao je u Kuriji i već od 1431. godine obavljao službu zamjenika papinog nećaka protonotara Francesca Condulmera (1390.- 30. listopada 1453.; kardinal naslovne crkve sv. Klementa od 19.

---

<sup>72</sup> FARLATI, *Illyr. Sacr.* IV, str. 406.

<sup>73</sup> LAW, „Giovanni Vitelleschi“ str. 42, 46, 55 i bilj. 63; VAN ECK, Caroline, „Gianozzo Manetti on architecture: the Oratio de secularibus et pontificalibus pompis in consecratione basilicae Florentinae of 1436“ u: *Renaissance Studies* 12/4 (1998), str. 449-475; BOSCHETTO Luca, *Società e cultura a Firenze*, str. 131-139, 189, 440-446. Kada je u kolovozu 1436. godine dovršena kupola, predstavljao ga je biskup Fiesola Benozzo Federighi. U Firencu je kardinal Vitelleschi stigao 20. travnja 1439. godine sa preko 600 konjanika u jeku priprema za ceremoniju prijenesa relikvija firentinskog biskupa sv. Zenobija u novu kapelu koja je za njega izgrađena u središnjoj apsidi katedrale. Glavni protagonist ove ceremonije održane u nedjelju 26. travnja bio je firentinski nadbiskup Ludovik Scarampi.

<sup>74</sup> FARLATI, *Illyr. Sacr.* IV, str. 407; PASTOR von, Ludwig, *Storia dei papi dalla fine del Medio Evo*. Vol. I. Storia dei Papi nel periodo del Rinascimento fino all'elezione di Pio II. (Martino V, Eugenio IV, Niccolò, Calisto III). Roma, Desclée e c. Editori, 1925, str. 268-272.

<sup>75</sup> Odluka donesena na tajnom konsistoriju 23. veljače 1428. godine zabilježena je u ASV, Arch. Concist., Acta Misc. 1, f. 182r, a pismo pape Martina V. o imenovanju za rapskog biskupa u Reg. Lat. 280, ff. 56r-57v.



rujna 1431. godine, a 1439. godine imenovan predstojnikom Apostolske kancelarije). Na mjesto porečkog biskupa imenovan je 1433. godine,<sup>76</sup> a 11. travnja 1440. uslijedilo je imenovanje za biskupa u Trogiru.<sup>77</sup> 18. je travnja uplatio iznos od 74 zlatnih florena za zajedničke pristojbe<sup>78</sup> a do 26. travnja 1440. godine preko banke firentinskih trgovaca Kozima i Lorenza *de Medicis* i partnera uplatio je blagajniku Kardinalskog zbora, *camerariusu*, kardinalu Prosperu Colonna, svotu od 37 zlatnih florena iako mu rok za uplatu još nije bio istekao.<sup>79</sup> U svibnju i lipnju 1440. godine obavljao je službu zamjenika komornika (*locumtenens officii camerariatus*)<sup>80</sup> a 5. rujna 1441. je postavljen za *Camere apostolicae thesaurariusu*.<sup>81</sup> O obvezama u Apostolskoj komori zbog kojih nije odmah mogao nastupiti na službu u Trogiru, papa Eugen IV. je Trogirane obavijestio pismom od 15. studenog 1442. godine najavljujući biskupov dolazak za predstojeće Uskršnje blagdane, odnosno čim mu nađe odgovarajuću zamjenu.<sup>82</sup> Doista, prema zapisima iz serije *Libri Formatarum* Apostolske komore, u kojima su zabilježeni podaci o održanim svećeničkim zaređenjima u Kuriji saznajemo da je trogirski biskup Angelo Cavazza sudjelovao u ceremonijama svećeničkih zaređivanja tijekom cijele 1440., 1441. i 1442. godine, odnosno po nalogu apostolskog komornika Ludovika Trevisana potpisivao potvrde o zaređenju.<sup>83</sup>

Grad je bio bez rezidirajućeg biskupa od 24. listopada 1435. godine kada je biskup Toma Tomasini premješten u Recanati. Kao što je i obećano, biskup Cavazza je stigao u svoju biskupiju u vrijeme uskršnjih blagdana 1443. godine - vjernici su ga dočekali s velikim veseljem i počastima – *cum ingenti omnium laetitia et gratulatione*.<sup>84</sup> Njegovim je dolaskom završen gotovo osmogodišnji

---

<sup>76</sup> Upravo je kao porečki biskup sudjelovao na Saboru o ujedinjenju Istočne i Zapadne crkve koji se održavao u Firenzi i vlastoručno potpisao Dekret o ujedinjenju, *Laetentur coeli*, koji je u 300 originalnih primjera na grčkom i latinskom jeziku sastavljen 16. srpnja 1439. godine. Među potpisnicima su kardinal Domenico Capranica, Marin Crnota kao tršćanski biskup te kanonski pravnik, osorski biskup Petar Leone. ASV, AA. Arm. I-XVIII. br. 397 i 411.

<sup>77</sup> ASV, Reg. Lat. 374, ff. 56v-58v: Rim, 11. travnja 1440. godine.

<sup>78</sup> ASV, Cam. Ap., Oblig. comm., 6, f. 9r.

<sup>79</sup> ASV, Cam. Ap., Oblig. et Sol. 68, f. 82r.

<sup>80</sup> ASV, Cam. Ap., Intr. et Ex. 406, f. 82r i f. 85r.

<sup>81</sup> ASV, Reg. Vat. 382, f. 167r; THEINER Augustin, *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantia maximam partem nondum edita ex Tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita*. Tomus Primus: Ab Innocentio papa III. usque ad Paulum papam III. 1198-1549. Romae, Typis Vaticanis 1863, str. 379-380, br. 545.

<sup>82</sup> FARLATI, *Illyr. Sacr.* IV, str. 407. U prosincu iste godine papa je odlučio napustiti Firenzu i preko Siene vratiti Kuriju u Rim. BOSCHETTO, *Società a cultura a Firenze*, str. 229-237.

<sup>83</sup> ASV, Cam. Ap., Libri formatarum 2, f. 60r od 9. svibnja 1440 (zaređenje Henrika Stefani); 2. f. 86r od 20. travnja (zaređenje Bartolomeja Dominika Tughi iz Firenze); 2. f. 87v od 18. rujna potvrda kako je jeruzalemski patrijarh Blaž Molino posvetio dubrovačkog nadbiskupa Jakova; 2. f. 88v od 24. rujna 1440. potvrda kako je u firentinskoj crkvi / samostanu *Angelorum* osorski biskup Petar Leone na nalog trogirskog biskupa Angela, zamjenika kardinala Ludovika Scarampija, za poddakona posvetio zadarskog kanonika Antuna iz Paga; 2. f. 111r od 20. prosinca 1442. potvrda kako je rapski biskup Ivan po nalogu kardinala *camerariusu* Francesca Condulmera u firentinskoj crkvi Sv. Marije Velike zaređio Ivana Scadea iz biskupije Tournay. Kao trogirski biskup Angelo Cavazza je sudjelovao u svečanostima zaređenja i u Rimu: 16. veljače 1449. kada je dodijelio prvu tonzuru Marku Alfonsi, studentu iz palestinske biskupije Diospolis (3, f. 25v).

<sup>84</sup> FARLATI, *Illyr. Sacr.*, str. 408 i FARLATI, *Trogirski biskupi*, str. 340: Anno igitur 1443 feriis Paschalibus appetentibus (1443. godine Uskrs je bio 21. travnja) Tragurium venit, ingenti omnium laetitia et gratulatione acceptus. Sed vix unus mensis et pauci dies effluxerant, cum communem laetitiam ex adventu, gratoque omnibus regimine optimi

period tijekom kojega je grad bio bez biskupa. Ostao je sve do svoje smrti, između subote 13. i srijede 17. svibnja 1452. godine. Naime, u subotu 13. svibnja je ležeći u svojoj bolesničkoj postelji na gornjem katu biskupske palače izdao svoju posljednju ispravu<sup>85</sup> a već u srijedu 17. svibnja je, pozivajući se na stara prava i običaje, arhiđakon Luka Ivanov Škobalić sazvaio kanonike u kaptolu kako bi izabrali generalnoga kaptolskog vikara u duhovnim stvarima. Sljedećeg je dana (18. svibnja) sazvano i Vijeće trogirskih plemića na kojemu je *per modum et viam scrutinii* kandidatom za novoga trogirskog biskupa izglasan benediktinac iz padovanske kongregacije Sv. Justine Jakov Giustiniani, *vir religiosissimus et moribus vitae, virtutibus et probitate ornatus*. Vijeće je također za svoga poslanika koji će njihov prijedlog proslijediti Senatu u Veneciji imenovalo Šimuna Sobotu.<sup>86</sup> Međutim, ni u Veneciji niti u Rimu izbor Jakova Giustinijana nije prošao. Papa Nikola V. je, naime, još za života Angela Cavazze biskupiju rezervirao Jakovu Turlonu, koji je u Kuriji imenovan već 5. lipnja<sup>87</sup> a u biskupiju je stigao krajem iste, ili najkasnije početkom 1453. godine.

Jedanaestogodišnji period Cavazzine uprave biskupijom bit će zapamćeno po radovima na izgradnji veće i elegantnije sakristije koja je zamijenila staru i malu. Radovi su započeti 1446. a dovršeni do 1453. godine. Natpis o njoj izgradnji smješten je na zidu sakristije.

Iz ovog perioda u Trogiru treba istaknuti i ulogu koju je imao arhiđakon Luka Ivanov Škobalić – imenovan kanonikom 1412. godine.<sup>88</sup> Dana 10. listopada 1426. godine u Trevisu je ovlašten da od Nikole Lovrinog, opata samostana sv. Ivana Krstitelja, preuzme svotu od 500 florena na ime obeštećenja za kardinala Giordana Orsinija<sup>89</sup> a 27. studenog iste godine je svjedok u pravnom činu između klerika Jurja Suprića i plemića Nikole Becića.<sup>90</sup> Biskup Toma Tomasini ga je kao ordinarij 1. prosinca 1427. godine imenovao prebendarom crkve sv. Ivana Krstitelja u Biaćima, a zatim su se biskup i kanonik-prebendar našli na suprotstavljenim stranama. Zbog još uvijek nerazjašnjenog razloga, neki su ga trogirski svećenici optužili pred biskupom, a on ga je prognao (ili možda sklonio na sigurno?) u Trstu, gdje je biskupsku službu obnašao bivši trogirski biskup

---

praesulis perceptam, funestavit incendium fortuitum, XI Kalendas Iunias (odnosno 22. svibnja) sub quintam horam noctis exortum, quo aedes quingentae in urbe nova, 18 in urbe veteri conflagrarunt. Civitas nova erat olim suburbium Tragurio adiacens ab occasu, quod Tragurienses moenibus et propugnaculis circumdederant, in cuius angulo extremo obverso ad meridiem castellum exstructum est.”

<sup>85</sup> KAT, pergamene br. 274. Biskup Angelo Cavazza je u prisutnosti svjedoka - liječnika Ivana de Garne, svećenika Nikole Jakova Judievića i Nikole sina pokojnog Marina Mirse, odredio kako će ser Ivan de Munda, koji od najma prihoda biskupije duguje svotu od 229 zlatnih dukata, u tri obroka operariju katedrale vratiti svotu od 129 zlatnika kojima će se plaćati radovi na sakristiji katedrale. Dug od stotinu dukata će mu biti oprošten.

<sup>86</sup> FARLATI, *Illyr. Sacr.* IV, str. 408-409.

<sup>87</sup> Bula pape Nikole V. o imenovanju Jakova Turlona: ASV, Reg. Lat. 480, ff. 60v-62r.

<sup>88</sup> Brojni podaci iz njegove impresivne biografije iskristalizirali su se tek tijekom posljednjih nekoliko godina zahvaljujući dokumentima sačuvanim u Kaptolskom arhivu trogirske katedrale. Opširnije: KOVAČIĆ Vanja – NERALIĆ Jadranka, „Ymago angeli trogirskog zlatara Tome Radoslavića“ u: *Prilozi za povijest umjetnosti u Dalmaciji* 41 (2005-2007), 2008, str. 199-236; FARLATI, *Trogirski biskupi*, uvodna studija, str. 38-41.

<sup>89</sup> KAT, pergamene br. 145.

<sup>90</sup> KAT, pergamene br. 146.

Marin Crnota.<sup>91</sup> Već 12. listopada 1429. je biskup Crnota Škobalića imenovao tršćanskim notarom. Iz isprave od 21. ožujka 1430. saznajemo da se Škobalić obratio za pomoć Rimskoj kuriji. U parnici koju je pokrenuo protiv trogirskog biskupa Tomasinija, opata benediktinskog samostana sv. Daniela u Padovi Tome Saviola, i trogirskog kanonika Luke Elie, koji su ga nepravедно optužili, bacili u tamnicu, oduzeli mu nadarbine a na njih postavili druge svećenike, sucem je imenovan kardinal Giordano Orsini, Veliki Penitencijar Svete Rimske Crkve, i brat Francesca Orsinija, posjednika u gradiću Vicovaru, u kojemu je svoja rana djela ostvario Ivan Duknović. U Vicovaru je rođen i Marco Antonio Coccia Sabellico (1448.- 19. travnja 1506.), bliski prijatelj Koriolana Cipika.<sup>92</sup> U lipnju 1431. je uslijedilo imenovanje za generalnog vikara biskupa Crnote, u svibnju 1433. imenovan je kanonikom tršćanske katedrale sv. Justa, a u veljači 1435. župnikom crkve sv. Martina. U listopadu iste godine dobiva u najam kuću u tršćanskoj Ulici trgovaca, a svotu od 18 libara za najam uplaćivat će na blagdan sv. Lovre. Krajem listopada 1436. godine opat trogirska benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja Nikola Lovrin i kanonik Luka Elie povlače se iz sudske komisije koja je trebala osuditi primicerija Škobalića i osuđujuću presudu proglašavaju nevažećom. Već je u siječnju 1437. od kardinala Giordana dobio dozvolu da izabere ispovjednika.<sup>93</sup> U Trstu je Luka Ivanov Škobalić stekao brojne utjecajne prijatelje, među kojima je bio i mletački plemić, porečki biskup, doktor prava i rizničar Apostolske Stolice Angelo Cavazza. U petak 11. srpnja 1438. godine potpisali su članovi kaptolskog zbora među kojima primicerij Ivan Stojšić i kanonik Luka Ivanov Škobalić, s pravnim zastupnikom plemkinje Nikolote Sobota ugovor o izgradnji i opremanju kapele sv. Jerolima koju je ona financirala. Nakon smrti arhidakona Luke Elie u kolovozu 1439. kanonički je zbor sa svoje strane istaknuo kandidaturu Luke Škobalića<sup>94</sup> a zahvaljujući zagovoru svog zastupnika u Kuriji Angela Cavazze, 10. veljače 1440. godine papa ga je imenovao arhidakonom.<sup>95</sup> Opat Nikola Lovrin je ispunio papin nalog o svečanom preuzimanju

---

<sup>91</sup> O biskupu Marinu Crnoti u Trstu vidi: KOVAČIĆ- NERALIĆ, „Ymago angeli“, str. 200.

<sup>92</sup> TATEO Francesco, “Coccio, Marcantonio, detto Marcantonio Sabellico” u: DBI 26 (1982), str. 510-515.

<sup>93</sup> KAT, pergamene br. 157, Bologna, 29. siječnja 1437. godine. Kardinal *poenitentiarius maior* Giordano Orsini, po ovlasti koju ima od pape Eugena IV. dozvoljava Luki Ivanovom, prezbiteru kanoniku Trogirske i Tršćanske crkve da izabere ispovjednika koji će mu, doživotno i koliko god bude trebalo, otpuštati grijehе, ukoliko nisu takvi od kojih ga može raziješiti samo Sveta Stolica. Eventualne zavjete o hodočašću – osim onih za Apostole Sv. Petra i Pavla (Rim) i Sv. Jakova (Compostella) – ispovjednik mu može zamijeniti nekim milosrdnim činom.

<sup>94</sup> KAT, pergamene br. 172, Trogir, 1. kolovoza 1439. Nakon smrti posljednjeg arhidakona Luke Elie, zbor kanonika je za njegova nasljednika izabrao u kanonskom pravu obučenog trogiranina Luku Ivanovog. Svoj su izbor predstavili Nikoli, opatu samostana Sv. Ivana Krstitelja i generalnom vikaru kardinala Giovannija Vitelleschija, kako bi njihov izbor potvrdio i novog arhidakona uveo u posjed. Luka je prisegu vjernosti položio pred opatom Nikolom, a u posjed ga je uveo arhiprezbiter Grgur Naviačić.

<sup>95</sup> KAT, pergamene br. 69.

službe, davanju prisege i uvođenju u posjed te o tome 1. svibnja 1440. godine sastavio ispravu.<sup>96</sup> Podsjetimo, Podsjetimo, gotovo istovremeno, Eugen IV. je rješavao pitanje trogirске biskupije pod upravom kardinala Vitelleschija koji je kao zatočenik u tvrđavi Sv. Anđela umro 2. travnja. Na ispražnjeno je mjesto trogirskog biskupa 11. travnja imenovao Angela Cavazzu. Međutim, dvojica prijatelja – biskup i arhidakon, susrest će se u Trogiru tek za uskršnje praznike 1443. godine kako bi u Trogirskoj biskupiji zajedno provodili politiku reforme dijecezanskoga klera i redovnika pape Eugena IV.

Tijekom prve polovice 15. stoljeća u gradu se na zagovor sv. Ivana dogodio čitav niz čudotvornih ozdravljenja: pet se odnosi na koludrice samostana sv. Petra, dva na ozdravljenje djece, jedno na laika Jakova Dujma Dešinog, a jedno na primicerija trogirске katedrale Zanina (Joanina, Ivana) Stojšića. Biskup Antun Kačić (1722.-1730.) je naglasio da su se ova čudesu u 15. st. dogodila u vrijeme pontifikata Eugena IV. Kad je o njima dobio vijesti, stolnu je crkvu sv. Lovre u kojoj je sahranjeno tijelo bl. Ivana, obdario trajnim darom oprosta. Svima koji se na blagdan sv. Ivana (14. studenog) ispovijede, pohode crkvu i daruju milodare za njen popravak, 5. je svibnja 1438. godine podijelio opći oprost od grijeha.<sup>97</sup> Ubrzo nakon dolaska u Trogirsku biskupiju, potaknut čudotvornim ozdravljenjima o kojima se naširoko pričalo, biskup Cavazza je dao nalog da se ona popišu i zapišu. Ne treba isključiti mogućnost da je biskup Cavazza znao za vrlo ambiciozni projekt nastao u Firenzi tridesetih godina tijekom održavanja Sabora, dio programa pape Eugena IV. da u službu Crkve stavi predstavnike humanističke kulture osobito na polju patristike, vjerske poezije i hagiografije.<sup>98</sup> Upravo je u to vrijeme u Firenzi nastao čitav niz latinskih prijevoda patrističkih, hagiografskih tekstova posvećenih papi. Akvilejski je patrijarh i nekadašnji zadarski nadbiskup, Blaž Molin (Venezia, 1380. – studeni 1447.),<sup>99</sup> projekt da se popišu i zapišu biografije svetaca i mučenika povjerio Leonu Battisti Albertiju, kako bi im poboljšao latinski stilski izričaj i kontroli podvrgnuo povijesnu točnost. Alberti na žalost nije odmakao dalje od prve biografije (*Potitus*), koju mu je uostalom sugerirao njegov zaštitnik u Kuriji. Sa sličnim poteškoćama, prije svega s nemogućnošću da se povijesnoj kontroli podvrgne hagiografska tradicija, suočili su se i

---

<sup>96</sup> Kako su tekla zbivanja detaljno je opisano u ispravi od 8. lipnja 1445. godine koju je sastavio trogirski bilježnik Francesco de Viviano, povodom uvođenja arhidakona Luke Ivanovog u posjed prebende koju je do trenutka smrti posjedovao kanonik prebendar Zanin Stojšić. KAT, pergamene br. 181.

<sup>97</sup> KAT, pergamene br. 166.

<sup>98</sup> Upravo je u to vrijeme u Firenzi nastao čitav niz latinskih prijevoda patrističkih tekstova pretežito hagiografskih karakteristika, posvećenih papi. Tako je, na primjer, Giovanni Tortelli na poticaj kardinala Cesarinija sastavio *Vita sancti Zenobii* i *Vita Athanasii*. „La Vita Athanasii, riguardante „uno degli autori più ricchi e citati durante le assisi del Concilio“, proprio al pontefice era anzi dedicata, con l'auspicio che l'esempio del vescovo, difensore dell'ortodossia, impegnato nella lotta contro l'eresia ariana, potesse ispirare Eugenio IV per affrontare „ogni difficoltà per il suo gregge, con pari determinazione, intransigenza e zelo“ : BOSCHETTO, *Società e cultura a Firenze*, str. 479-533, ovdje 481, 485, 508-510.

<sup>99</sup> CECCON Silvio, „Molino, (Molin, da Molin, da Molino), Biagio” u: *DBI* 75 (2011), str. 417-420.

brojni drugi humanisti na sličnim zadacima.<sup>100</sup> Zahvaljujući ovoj Cavazzinoj odluci obogaćeni smo za mnoštvo korisnih detalja i pojedinosti svakog događaja, s iskazima rodbine i svjedoka. Arhiđakon Luka Ivanov Škobalić (kao što se to već jednom, početkom 13. stoljeća, dogodilo i tadašnjem trogirskom arhiđakonu Treguanu) bio bi upravo najbolji mogući autor tih zapisa. Do sada se o tome nije razmišljalo. Malena srebrna statua - dragocjeni relikvijar u obliku anđela koji u kapseli drži ruku svetoga trogirskog biskupa Ivana - čiju je izradu oporučnom odredbom financirao kanonik Duhović, a trogirskog zlatara Tomu Radoslavića tijekom pet godina (od 1447. kada je potpisan prvi ugovor do 1452. godine kada je konačno dovršena)<sup>101</sup> poticao na rad upravo arhiđakon Škobalić, još je jedan čvrsti argument za takav zaključak.

Prema oporuci koju je Nikolota Sobota sastavila 27. rujna 1444. godine Luka Ivanov Škobalić bio je prvi kapelan i nadarbenik kapele sv. Jerolima. Sredinom 1445. godine umro je i primicerij Ivan (Zanino) Stojšić, a arhiđakon Škobalić naslijedio je njegovu prebendu. Nakon smrti biskupa Cavazze, u srijedu 17. svibnja 1452. godine sazvaio je kanonike u kaptolu kako bi izabrali generalnog vikara. Kao generalni vikar biskupa Turlona arhiđakon Škobalić je u svome domu sastavio opruku 1. siječnja 1458. godine a katedralni je kaptol imenovao svojim nasljednikom i izvršiteljem oporučnih odredaba. Poslije ove isprave o njemu u Trogirskome kaptolskom arhivu nema drugih vijesti. Sudeći po zabilješci u knjizi prihoda i rashoda Operarije sv. Lovre od 26. travnja 1459. godine, na mjestu arhiđakona i generalnog vikara biskupa Jakova Turlona naslijedio ga je Nikola Borgoforte.<sup>102</sup>

Arhiđakon Škobalić svakako predstavlja kontinuitet u biskupiji na prijelazu između starog (pod biskupom Šimunom de Dominisom koji je pristaša ugarsko-hrvatskoga kralja Sigismunda i kojega je vrlo uspješno predstavljao na Saboru u Konstanzu) i novog sustava državne vlasti ali je i predstavnik reformne Crkve pape Eugena IV. Dok je biskup Dominis s uspostavom Mletačke vlasti trajno prognan iz svoje biskupije, arhiđakon Škobalić je u progonstvu proveo tek nekoliko godina, a odlične veze koje je tada uspostavio s predstavnicima Rimske kurije (kardinal Orsini, rizničar Apostolske Stolice i budući trogirski biskup Cavazza samo su dvojica najistaknutijih) pomogle su u rehabilitaciji, stjecanju povjerenja biskupâ Cavazze i Turlona, gradnji karijere u okvirima trogirskog kaptola, obnove i podržavanja kulta svetog biskupa Ivana.

---

<sup>100</sup> BOSCHETTO, *Società e cultura a Firenze*, str. 507-515. Iza cijelog je projekta najvjerojatnije stajao general Kamaldoljanskoga reda Ambrogio Traversari, na čiji je nagovor Antonio degli Agli (1400.-1477., 1465. godine imenovan dubrovačkim nadbiskupom, 1466. biskupom Fiesola, a 1470. biskupom Volterre) angažiran nakon Albertija, nastavio monumentalnu zbirku *Vitae gestaue sanctorum* od 228 biografija svetaca koju je posvetio svome prijatelju, nasljedniku Eugena IV., papi Nikoli V. Agli je upravo tijekom održavanja Sabora u Firenci postao učitelj papinog nećaka Petra Barba (budućeg pape Pavla II.). D'Addario Arnaldo, "Agli Antonio" u: *DBI* 1 (1960), str. 400-401; D'ANGELI Mariagrazia, "Nota su Antonio degli Agli" u: *Il Capitolo di San Lorenzo nel Quattrocento*. Convegno di studi, Firenze, 28-29 marzo 2003. a cura di Paolo VITI. Biblioteca dell' "Archivum Romanicum" Serie I: Storia, Letteratura, Paleografia 325. Firenze, L. S. Olschki, 2006, str. 253-264.

<sup>101</sup> KOVAČIĆ – NERALIĆ, „Ymago Angeli“ str. 228-233.

<sup>102</sup> FARLATI, *Trogirski biskupi* str. 346.

U galeriji slavnih Trogirana 15. stoljeća koji su uspjeli izgraditi bogatu i plodnu karijeru u Rimskoj kuriji, pažnju plijeni biografija Fantina della Valle. On je u Rimskoj kuriji dobro poznat već od kraja pedesetih godina 15. stoljeća, a cijela je njegova karijera usko povezana s Papinstvom. O njegovoj mladosti i školovanju imamo vrlo malo podataka. No, da je od samoga početka svoje crkvene karijere bio „čovjek biskupa Cavazze“ govori podatak kako je upravo on, kao klerik Trogirске biskupije, umjesto svoga biskupa krajem 1447. i na samom početku 1448. godine obavio posjet „limina SS. Petri et Pauli“.<sup>103</sup> Međutim, brojnije podatke o Fantinu u vatikanskim izvorima nalazimo tek od vremena pontifikata pape Pija II. Kao trogirski klerik i doktor obaju prava sredinom 1459. godine, nakon smrti izvan Kurije apostolskog kolektora za Dalmaciju Bonina Tolentića, zatražio je i dobio kanonikat s prebendom u zagrebačkoj biskupiji (s pravom na arhidakonat Bužim, *Beysim*, *Bysin*, koji mu donosi godišnji prihod od 100 florena).<sup>104</sup> Krajem iste godine dobio je kanonikate s prebendama koje je u svom posjedu prije promocije na mjesto skradinskog biskupa imao Jakov Bragaden (*cubicullarius* papa Kalista III., Nikole V. i Pija II.) u šibenskoj (godišnjeg prihoda od 30 florena)<sup>105</sup> i zadarskoj biskupiji (godišnjeg prihoda od 20 florena).<sup>106</sup> Nakon smrti izvan Kurije posljednjega skradinskog biskupa Feliksa, za sebe je Fantin 3. prosinca iste godine zatražio njegove jednostavne nadarbine bez dušobrižništva u splitskoj nadbiskupiji: crkve Sv. Križa izvan grada i Sv. Jakova, od kojih svaka donosi godišnji prihod procijenjen na dvadeset florena. Iz ove molbe saznajemo da u Kuriji već obavlja službe akolita i kapelana (*officium acolitatus et cappellanatus*).<sup>107</sup> Nekoliko mjeseci kasnije, u srpnju 1460. godine dobio je od Pija II. dozvolu za putovanje u sedmočlanoj delegaciji<sup>108</sup> a nešto kasnije u Rimu djeluje kao *auditor causarum Palatii apostolici*.<sup>109</sup> U svojstvu apostolskog nuncija Pio II. ga je poslao u Prag u sporu Crkve sa češkim kraljem Jurjem Podjebratskim. Treba podsjetiti na činjenicu da je 5. ožujka te iste, 1460. godine, vrsni pravnik i papin kapelan, *auditor causarum palatii apostolici*, Berardo Eroli (Narni, 1409.- Rim, 2. travnja 1479.; od 13. studenog 1448. godine biskup Spoleta)

---

<sup>103</sup> ASV, Cam. Ap., Div. Cam. 26, f. 63v, potvrđnica voditelja Aposostolske komore Ludovika Trevisana Scarampija o obavljenom posjetu od 10. siječnja 1448. godine.

<sup>104</sup> Fantino je njegov zagrebački kanonikat zatražio 21. lipnja 1459. godine te kao godišnji prihod naveo svotu od 60 malih turonskih librica. (ASV, Reg. Suppl. 519, ff. 50v-51r). Već je 3. srpnja ponovio molbu u kojoj je naveo nešto više podataka: zatražio je arhidakonat te kanonikat sa prebendom u crkvi Sv. Stjepana (dakle zagrebačkoj katedrali) a godišnji je prihod procijenio na stotinu turonskih librica. (ASV, Reg. Suppl. 519, f. 158v: Mantova, 3. srpnja 1459. godine).

<sup>105</sup> ASV, Reg. Suppl. 526, f. 191r: Mantova, 31. prosinca 1459. godine.

<sup>106</sup> ASV, Reg. Suppl. 526, f. 192v: Mantova, 24. prosinca 1459. godine.

<sup>107</sup> ASV, Reg. Suppl. 525, f. 132r-v: Mantova, 3. prosinca 1459. godine.

<sup>108</sup> ASV, Reg. Vat. 503, f. 143r. „*littera passus*“ za njega i sedam članova njegove „obitelji“ od 17. srpnja 1460. također spominje Fantina de Valle kao „*iuris utriusque doctor, clericus Traguriensis*“.

<sup>109</sup> CERCHIARI Emil, *Capellani Papae et Apostolicae Sedis auditores causarum Sacri Palatii Apostolici seu Sacra Romana Rota ab origine ad diem usque 20 Septembris 1870. Relatio historica-iuridica*. Romae, 1919-1921. II: 64. bilj. 312: imenovan je auditorom za vrijeme Pia II. (1458-1462), „*Fantinus de Valle memoratur a Sixto IV. in Bulla anni 1472. medius inter Antonium de Grassis et Iohannem de Pavicis in Manuale 7, quo saepius nomen illius occurrit, dies mortis Fantini adnotatur sub die 28 octobris 1475.*“

uzdignut na kardinalsku čast s naslovnom biskupijom sv. Sabine,<sup>110</sup> također sudjelovao u rješavanju ovoga spora. Zajedno sa kardinalom Nikolom Cusanom (koji će ga samo nekoliko mjeseci kasnije imenovati izvršiteljem svoje oporuke) 1464. godine imenovan je sudcem, a članom komisije je ostao i nakon smrti kardinala Cusana, kada su članovima imenovani još i kardinali Johannes de Carvajal<sup>111</sup> i Bessarion.<sup>112</sup>

Nakon povratka u Rim 1463. godine kao papin kapelan i auditor Svete Rimske Rote imenovan je ninskim arhidakonom (služba ispražnjena smrću Pelegrina Melanića<sup>113</sup>) i skradinskim biskupom nakon premještenja Jakova Bragadena iz Skradina u Nin.<sup>114</sup> Jedan je od osnivača hospicija sv. Jerolima *de Illyrici* u Rimu kojemu je oporučno ostavio izdašna sredstva za dogradnju.<sup>115</sup> Umro je u Kuriji oko 5 sati u noći, u četvrtak 26. listopada 1475. godine,<sup>116</sup> a pokopan u bazilici S. Maria Maggiore kod kapele sv. Jerolima, gdje se nalazio nadgrobnni natpis kojeg mu je dao postaviti kardinal Oliviero Carafa.

Zadivljujuća je brzina kojom su reagirali službenici Kurije kako bi za sebe osigurali njegove nadarbine: jedva dan nakon Fantinove smrti, 27. listopada 1475. godine proviziju za ninski arhidakonat već u svojim rukama ima Jakov *de Baronellis*, papin *continuus commensalis*.<sup>117</sup> Istoga su dana i kanonikati Trento, Zadar i Cividale od kojih je Fantino imao godišnje prihode od 60

---

<sup>110</sup> Ovu je starokršćansku baziliku na Aventinu prije svog izbora za papu držao i kardinal Enea Silvio Piccolomini, pa je tijekom ove kardinalske promocije na nju postavio svoga starog prijatelja i bliskog suradnika, moćnog i punog vrlina Berarda Erolija. Pedesetih je godina 15. st. postao voditeljem Apostolske Kancelarije i papinim vikarom *in spiritualibus* za Rim. Njegova je palača sagrađena na ostacima Agripininih terma u *Via dell'Arco della Ciambella*, između Panteona i bazilike S. Maria sopra Minerva. Kardinal Erolj je kasnije pokopan u sjevernom brodu stare bazilike Sv. Petra, pored oratorija sv. Tome, u neposrednoj blizini oltara Sv. Andrije i Grgura koje je dao podići papa Pio II Piccolomini. Po nalogu kardinalova nećaka Konstantina, nadgrobnni mu je spomenik izradio Ivan Duknović. Zbog izgradnje nove bazilike spomenik je premješten. Sve što je ostalo od originalnoga Duknovičevog rada na kardinalovom nadgrobnom spomeniku (kako je prikazan na crtežu kojeg je 1606. godine izradio Giacomo Grimaldi), su sarkofag s natpisom, poklopac s prikazom kardinala u svečanoj odjeći i lik Uskrsloga Isusa, i danas se nalazi u Grotte Vaticane. RICHARDSON, *Reclaiming Rome* str. 245-246 i bilj. 35, str. 311-312, 341-345.

<sup>111</sup> EUBEL, *Hierarchia catholica* II, str. 9: kardinalom đakonom Sv. Angela imenovan je 2. Svibnja 1444. Godine za pontifikata Eugena IV. Umro je 6. prosinca 1469. godine.

<sup>112</sup> ESPOSITO Anna, "Eroli (Eruli) Berardo" u: *DBI* 43 (1993) str. 228-232.

<sup>113</sup> ASV, *Reg. Vat.* 496. ff. 27v-28v: od 31. prosinca 1463. godine. Na ovaj je arhidakonat Fantin podnio ostavku pa ga je 25. travnja 1464. godine za sebe zatražio šibenski klerik Juraj Matejev (*Georgius Mathei*). ASV, *Reg. Suppl.* 573, f. 124v: Siena, 25. travnja 1464. godine.

<sup>114</sup> ASV, *Reg. Vat.* 496, ff. 27v-28v: dokument od 31. prosinca 1463. godine kojime "*Fantino de Valle capellanus noster et causarum palatii apostolici auditor utriusque juris doctor*" nakon smrti Pelegrina Melanića dobiva mjesto ninskog arhidakona što mu donosi godišnji prihod od 40 zlatnika.

<sup>115</sup> *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù di Giovanni Lucio*. Venetia, Presso Stefano Curti, 1674: 527-528.

<sup>116</sup> ASV, *Sacra Romana Rota, Manualia actorum et citationum* 7. f. 296v: "*Die Jovis XXVI. Octobris circa horam quintam noctis vel circa bone memorie dominus Fantinus de Valle, auditor debitum nature solvendo ab hac luce migravit et obiit.*" Knjižnicu s dragocjenim rukopisima oporučno je ostavio dominikanskom samostanu Sv. Križa na Čiovu. Sam se kardinal Carafa pobrinuo da dragocjeni kodeksi stignu na odredište: svojim pismom od 10. siječnja 1476. prioru samostana Martinu, te pismom Siksta IV. od 16. siječnja objašnjava Fantinovu želju da kodeksi u samostanu budu dostupni čitateljima i zabranjuje da se iz njega iznose. Vidi: CHERUBINI Paolo, "Della Valle Fantino." *DBI* 37 (1989) str. 737-739; FARLATI, *Illyr. Sacr.* IV, str. 305, 410; GLIUBICH Simeon, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna 1856, str. 100.

<sup>117</sup> ASV, *Reg. Vat.* 571, ff. 35r-37r.

(Trento) te po 20 zlatnika za Zadar i Cividale dodijeljeni kardinalu Marku Barbu.<sup>118</sup> Modruški biskup Nikola također je samo nekoliko dana nakon Fantinove smrti, 3. studenoga 1475. godine dobio u komendu na doživotnu upravu skradinsku biskupiju.<sup>119</sup> Sa znatnim je zakašnjenjem svoju molbu za Fantinovu nadarbinu u crkvi sv. Petra u Kaštelu (*S. Petri de Castello*) u Trogirskoj biskupiji podnio splitski klerik Jakov *de Petruchis* – čitavih 14 dana nakon Fantinove smrti, 9. studenoga.<sup>120</sup> No, Jakov se vrlo brzo utješio: naime, kardinal Barbo je gotovo odmah podnio ostavku na kanonikate u Zadru i Cividaleu koji su zatim 12. studenoga dodijeljeni njemu.<sup>121</sup>

Papa Nikola V. je 1. lipnja 1452. godine na Konsistoriju na kojem je bilo prisutno 14 kardinala za novoga trogirskog biskupa imenovao klerika apostolske Komore Jakova Turlona iz Ankone nakon što je biskupija ispražnjena smrću izvan Rimske kurije Angela Cavazze.<sup>122</sup> Već u petak 16. lipnja 1452. godine novi se biskup osobno obvezao na uplatu svote od 300 zlatnih florena na koje je crkva nedavno po posebnom i izričitom nalogu pape oporezovana te na pet malih pristojbi, u dva termina u razmaku od po 6 mjeseci. Iako je obveza iznosila četiri stotine florena, biskup nije uplatio niti taksu od osamdeset četiri. Do kraja te godine ili na samom početku sljedeće, 1453. godine, preuzeo je posjed svoje biskupije i doista u njoj rezidirao. Sve do 1483. godine u katedrali su obavljene brojne građevinske aktivnosti: prije svega – izgrađena je nova biskupska rezidencija jer je stara uništena tijekom bombardiranja 1420. godine. Za izgradnju krstionice uz Radovanov portal i kapelu Sv. Ivana Trogirskog angažirani su najbolji arhitekti i kipari – Andrija Aleši, Nikola Firentinac (koji je izradio i biskupov nadgrobni spomenik) te Ivan Duknović.

Biskup Turlon je umro u studenom 1483. godine i sahranjen je u svojoj katedrali, i kapeli sv. Ivana Trogirskog koju je dao izgraditi.

Jasno, odmah nakon njegove smrti pregovori za imenovanje novoga biskupa – njegova nasljednika – započeli su između kaptola, Senata u Veneciji i papine Kurije u Rimu, a kurijalni službenik Leonello Chericati je postao novim biskupom.

Posljednji u nizu trogirskih biskupa u vrijeme Ivana Duknovića je Mlečanin Francesco Marcello koji je biskupijom upravljao od 22. listopada 1488. do svoje smrti u Veneciji 15. srpnja 1524. godine. Biskup Marcello je 1500. godine sagradio odlično utvrđeni kaštel u Bosiljini kako bi biskupskim seljacima i njihovim stvarima pružao siguran zaklon i spremište u slučaju iznenadne turske provale, a čudotvornu je sliku Djevice Bogorodice iz Bosiljine prenio u franjevački samostan na Čiovu kako ne bi pala u ruke Turcima. Iste je godine donio dekret kojim zabranjuje ukopavanje

---

<sup>118</sup> ASV, Reg. Vat. 571, ff. 129r-130v.

<sup>119</sup> ASV, Reg. Lat. 758, f. 46r-v.

<sup>120</sup> ASV, Reg. Suppl. 730, f. 267r.

<sup>121</sup> ASV, Reg. Vat. 572, ff. 117v-119r (Cividale) i ff. 119r-120v (Zadar): Rim, 12. studenoga 1475. godine. Nakon što je zadarski kanonik Jakov *Cose de Petrachiis* podnio ostavku, njegov je kanonikat s prebendom 13. listopada 1478. godine dodijeljen zadarskom kleriku Bartolomeju, sinu Jakova. (ASV, Reg. Vat. 593, ff. 252v-254v).

<sup>122</sup> ASV, Cam. Ap., Oblig. et Sol. 72, f. 76r.; 75, f. 75r.



unutar trogirске katedrale.<sup>123</sup> Prema onome što Jacopo Coleti prenosi od Marina Sanuda koji je biskupa osobno dobro poznao, stječe se dojam da je Trogir doživljavao kao mjesto progonstva, iz kojega je trebalo što prije pobjeći! I doista, učinio je sve da mu to pođe za rukom, ali jednostavno nije imao sreće! Naime, u rujnu 1490. se kandidirao za patrijarha u Veneciji, a u rujnu 1497. za patrijarha u Akvileji, no u oba je slučaja Senat podupirao druge kandidate. Već od samog početka 1503. pa sve do 1517. godine u Senatu je podnosio kandidaturu za bilo koje drugo mjesto na teritoriju Mletačke Republike: u ožujku 1503. mu je nedostajalo glasova za mjesto biskupa u Cremoni a u travnju za mjesto biskupa u Veroni. Jednako tako nije prošao niti na ponovljenom glasovanju za veronskog biskupa u srpnju 1508. godine. Napokon je 18. rujna te godine dobio dekret Senata za biskupsko mjesto u Vicenzi, ali se odluci žestoko suprotstavio papa Julije II., koji je na to mjesto želio namjestiti svog nećaka Franciotta de Rovere. Senat je, naravno, popustio pa je biskup Marcello i nadalje, protiv svoje volje, ostao u Trogiru. 1517. godine je ponovno požurio u Veneciju, “posjetio Zbor otaca, zamolio dužda da privoli Senat neka preko glasnika isposluje od vrhovnog svećenika, da na mjesto padovanskog biskupa, koji će uskoro umrijeti postavi njega. Patio je naime vrlo teško zbog odbijenice za vičentinsku biskupiju što ju je donio Julije II.... Ali mu se ni tada, ne znam kojom njegovom kobi, želja nije ispunila”.<sup>124</sup>

## ZAKLJUČAK

Tijekom 15. stoljeća trogirska je biskupija prošla kroz imenovanje devet biskupa - od kojih su tek dvojica, oni koji su biskupijom upravljali prije mletačkog osvajanja 1420. godine bili domaći ljudi. Svi su bili mletačkog porijekla, odlično obrazovani svećenici – doktorat iz kanonskog prava je gotovo svima prvi uvjet za stupanje u službu – i sa odlično pripremljenom strategijom gradnje crkvene karijere i stizanja na sam vrh crkvene hijerarhije. Ovi su ljudi svjesni svoje pozicije u središtu Zapadnoga Kršćanstva i nastoje isticati svoje značenje i utjecaj. Oni su elita unutar elite srednjovjekovnog društva, i općenito su bolje obrazovani od ostalih klerika i prelata. Dvojica od njih su bili kardinali, a dvojica su zauzimali utjecajne pozicije u Apostolskoj komori – baveći se papinim financijama. Ako su uspjeli stići do vrhova crkvene hijerarhije to je samo zahvaljujući činjenici da su pokazali lojalnost u obavljanju svoje kurijalne službe, ili zahvaljujući poznanstvima i raznovrsnim vezama sa utjecajnim prelatima-prijateljima u Kuriji. Činjenica da su bili porijeklom iz Venecije nije bila od presudnog značaja premda im svakako nije niti naškodilo – imajući na umu da su tijekom ovoga razdoblja i dvojica papa - Eugen IV. i Pavao II. bili Mlečani. Svakako, i slučaj

---

<sup>123</sup> KAT, pergamene br. 199 od 6. studenog 1500. godine.

<sup>124</sup> FARLATI, *Trogirski biskupi*, uvodna studija str. 38.

Trogira dokaz je da je Kurijska morala voditi ozbiljne i duge diplomatske pregovore s Mletačkim senatom i njenim poslanicima, kako bi na kraju ipak namjestila i nametnula svoje kandidate.

I još nešto, kad govorimo o prelatima iz Rimske kurije, treba imati na umu da se oni znatno razlikuju od svojih kolega diljem Europe. Oni su dio središnjega administrativnog aparata Crkve a ne voditelji biskupija na koje su imenovani. U svojim su biskupijama rijetko rezidirali – a ovdje i trogirski slučaj ponovno potvrđuje pravilo. Nadalje, u trenutku imenovanja na biskupsku službu, morali su se odreći svoje kurijalne službe, ali su se zahvaljujući odgovarajućoj papinoj dispenciji te obveze mogli i osloboditi. Jasno je da su neki od njih radije birali luksuzniji život u velikom kozmopolitskom centru poput Rima (ili Venecije) nego u biskupiji na koju su imenovani kako bi nastavili graditi svoju kurijalnu karijeru ili voditi unosnije obiteljske poslove.

U takvom je okrilju – gdje su poznanstva i veze sa utjecajnim kurijalnim prelatima vrlo često imala presudnu ulogu u dobivanju unosnog posla ili stjecanju uspješne karijere – svoje je mjesto našao i umjetnik porijeklom iz Vinišća kod Trogira, Ivan Duknović, *Iohannes Dalmata*.

**KLJUČNE RIJEČI:** petnaesto stoljeće, trogirski biskupi, crkvene karijere, kardinali, humanistički krugovi, renesansne biblioteke, biskup Angelo Cavazza, arhidakon Luka Ivanov Škobalić, reforma klera i redovništva, kurijalno okruženje

**PAROLE CHIAVI:** Quattrocento, vescovi di Trogir, carriere ecclesiatiche, cardinali, circoli umanistici, biblioteche rinascimentali, vescovo Angelo Cavazza, archidiacono Luka Ivanov Škobalić, la riforma del clero diocesano e regolare, ambiente curiale

## RIASSUNTO

Sono davvero molteplici le relazioni del clero di Trogir con la Curia pontificia che trattiamo in questo saggio, nel corso del Quattrocento e dei primi decenni del Cinquecento, durante la vita di Ivan Duknović, *Giovanni Dalmata*. Quelle più rare sono le relazioni dei vescovi con i cardinali e i papi durante i Concili. All'inizio del Quattrocento una grande occasione fù il Concilio di Costanza al quale come rappresentante del re ungherese-croato Sigismondo di Lussemburgo partecipò il vescovo Šimun de Dominis. Importante livello di relazioni sono quelle del pontefice regnante e il suo concistoro che riguardano le nomine alle cariche più alte dell'amministrazione della diocesi

(*beneficia maiora*): vescovi e abati. Durante il Quattrocento nella sede di Trogir si sono susseguiti nove vescovi: Šimun de Dominis, Marin Crnota, Toma Tomasini, Ludovico Trevisan Scarampi, Giovanni Vitelleschi, Angelo Cavazza, Jacopo Turlon, Leonello Clericati e Francesco Marcello, nonché diversi abati e commendatari (abbiamo seguito la travagliata storia della nomina di Nikola Lovrin). Soltanto i primi due vescovi, che reggevano la diocesi prima della conquista di Trogir da parte della flotta veneta nell'estate 1420, appartenevano al clero locale. Cinque di loro appartenevano all'aristocrazia veneta, avevano una solida formazione universitaria (dottorato in diritto canonico) e la ben pianificata strategia per la costruzione della carriera ecclesiastica. Questi prelati non erano formati per diventare „pastori del popolo“, al servizio pastorale preferivano la vita della Curia, della diplomazia o qualche diocesi più ricca per dedicarsi agli affari della famiglia (Lodovico Trevisan Scarampi, Leonello Chiericati, Francesco Marcello). Nonostante la buona posizione nel governo dello Stato e nell'amministrazione curiale, anche per le loro nomine il clero e il comune di Trogir, il Senato Veneto e la Curia (cardinale relatore nel Concistoro) spesso hanno affrontato vere e proprie trattative diplomatiche ed estenuanti processi giudiziari, che svelano interessi individuali e statali e, - nel caso della nomina di Giovanni Vitelleschi - l'autentica paura dei cittadini di Trogir!

Non meno importante di questo, è il livello di relazioni della Curia con il clero minore – canonici, parroci e chierici all'inizio della carriera ecclesiastica. Abbiamo seguito l'archidiacono della cattedrale di Trogir Luka Ivanon Škobalić, (nominato nel 1440, proprio quando nasce Ivan Duknović), nelle sue relazioni con vari uffici della Curia (la Camera Apostolica, la Cancelleria, la Sacra Romana Rota e la Sacra Penitenzieria), e illustri personaggi che lo hanno aiutato nella sua carriera. Abbiamo seguito anche Fantino della Valle, giudice della Sacra Romana Rota morto nel 1475, che ha indubbiamente avuto il modo di introdurre negli ambienti curiali a Roma il suo più giovane concittadino, l'artista Ivan Duknović.